

קומי אורי

דברים על הזמן הזה

ז

סיון תשס"ו

יוצא לאור ע"י תנועת

קוממטות
רוח וגבורה לישראל יהודית

02-9974424/5/6

פקס: 02-9974427

kmm613@gmail.com

לקבלת מנוי, לתגובות ולהארות על קובץ זה

בכתובתנו: kumiori@gmail.com.

להקדשת שיעורים: 02-9974424/5/6

פקס: 02-9974427.

מערכת: הרב משה חביב, הרב אהרן טרופ,

הרב עידו יעקובי, ישי קרוב ויאיר קרטמן.

ראש מערכת: ר' משה (מוסא) כהן.

עריכה: ישי קרוב.

עיצוב: דוד הרשקופ 02-9978977.

הפקה: שלמי רוזנטל, יוסי שטרן, יונתן וסרטיל ונתנאל יעקובי.

תוכן העניינים

5 ..... **מאמר מערכת**

6 ..... **האם אלה ראויים לברכה?** ☞ הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל
בזמן ביצוע הסכמי אוסלו התייחס הרב ישראלי למהלכים בכלל • ליחס הנגזר מהם
כלפי המדינה וכלפי התפילה לשלומה • מתוך מכתב לתלמיד • פורסם בשער אפרת,
תשרי תשנ"ו •

8 ..... **בין תורת ארץ-ישראל לתורת חוץ-לארץ** ☞ הרב דב ליאור
מה המיוחד בתלמודה של ארץ-ישראל • סגולתה הייחודית של הארץ • הרב ליאור
על תורת ארץ-ישראל, על צורתך המאבק, ועל נפשות עם ישראל

11 ..... **מהמלוכה ועד הממשלה** ☞ הרב יעקב אריאל
מהם יסודות הפסיקה בתחומים שלא נגעו בהם אלפיים שנה? • הרב יעקב אריאל על
הרב ישראלי זצ"ל • על דמוקרטיה ועל גשרים •

19 ..... **הקדמת ה"נעשה" ל"נשמע"** ☞ הרב חיים כ"ץ
כשישראל אומרים "נעשה ונשמע" • יוצאת בת קול: "מי גילה רז זה לבני?" • מה הסוד
הגדול מאחורי האמירה? • הרב כ"ץ על יצירה חדשה במתן תורה •

27 ..... **תורה ותמורה** ☞ הרב אהרן איזנטל
מיהי מבטלת התורה הגדולה ביותר? • מה בין תורת ארץ-ישראל לזו שבחוץ-לארץ? •
הרב איזנטל על ציידים, על חורבן ועל תודעה •

33 ..... **הארה, מתיקות ומרחבים בתורת ארץ-ישראל** ☞ הרב אליהו ברין
מה כתב הרב קוק אל המקובל הרב פנחס הכהן לינטופ? • מה היתה דמותה של התורה
בזמן המקדש? • הרב ברין על חזונו של הראי"ה •

38 ..... **מלכות מתוך יראת ה' היא מלכות נצח** ☞ הרב צבי גולדפישר
מתי יש סכנה בכוחה של התורה? • האם ראש הסנהדרין יכול לטעות? • הרב
גולדפישר על קנאה, על לב ועל עמלק •

43..... **דבקות בארץ החיים** ☞ הרב יוסף בדיחי
מדוע דווקא יהושע הכניס את ישראל לארץ? • מה היחס בין "פנים אל פנים" למאבק על הארץ? • הרב בדיחי על עץ החיים, על ברית מלח ועל כפייה •

51..... **להוציא את פנימיות התורה** ☞ הרב נתנאל יוסיפון
לו היינו מצליחים לשכנע את כל העם להיות כמונו היו נפתרות כל הבעיות, וזו היתה הגאולה השלמה • האמנם? • הרב יוסיפון על הפסגה הגבוהה של תורת הארץ ועל תורת הגאולה •

61..... **כנעם שיח סוד על הרב שאר ישוב כהן שליט"א**

64..... **תג מחיר בעקבות ארועי "בית שפירא" בחברון**

68..... **הנהגה לאומית בדרך לתורת ארץ-ישראל** ☞ הרב אליקים לבנון
מה אנו יכולים ללמוד מ"חוק טל"? • האם הלימוד בארץ-ישראל צריך להיות שונה מבחו"ל? • הרב לבנון בשו"ת על תורתה של הארץ • ועל תורתו של משיח •

72..... **עדינות נחושה** ☞ ר' משה (מוסא) כהן
בנושאי יסוד רבים הקשורים למאבק על הארץ • דעות שונות בבתי המדרש • ר' מוסא כהן במאמר תגובה על מכתבו של הרב סדן לנוער •

79..... **סיפורי צבא**

82..... **דעת מיעוט סיפור** ☞ בני וולף

88..... **רשימת הרבנים המופיעים בגליון**

▪ בסוף גיליון זה מצורף משוב על חוברות "קומי אורי". נודה לקוראים על שיתוף הפעולה.

מאמר מערכת סיוון תשס"ו

"... הודיעני נא איך קמה דתכם? איך נתפשטה ונתקבלה?"

אמר החבר: ... לא כן החוקה שמקורה באלוהי, זו קמה פתאום, נאמר לה היי - ותהי, ממש כבבריאת העולם" (כוזרי מאמר א' פ-פא, מהדורת אבן שמואל)

בחודש סיוון, חודש שבו ניתנה לנו התורה, כלי חמדתו של ה' יתברך, נפנה מבטנו אל התורה ואל מצוותיה. נתחדש, ונחדש בליבנו את קבלתה, את הבריאה המחודשת.

בחוברת זו נגענו בתורה ובדגש על תורת ארץ-ישראל. הרב חיים כ"ץ חושף את הבריאה החדשה שבמתן תורה, הרב איזנטל, הרב בדיחי, הרב ברין והרב יוסיפון נוגעים בתורת ארץ-ישראל. ביחסי תורה-מידות עוסק הרב גולדפישר.

בחודש זה חל יום פטירתו של הרב שאול ישראלי זצ"ל. הבאנו מכתב ששלח לתלמידו, ומאמר של הרב אריאל הנוגע במקצת מפועלו של הרב.

במדור "מאחורי המאמרים" נסקור את הרבנים הכותבים את המאמרים, את מעשיהם ואת מפעל חייהם. התחלנו את המדור בפועלו של הרב שאר ישוב כהן.

הוספנו שער לנוער ובו סיפורים מהחיים על גבורה יהודית, צבאית ורוחנית, שו"ת עם הרב אליקים לבנון שליט"א בענייני תורת ארץ-ישראל, מאמר תגובה על דרכי הפעולה בימים אלו מאת ר' משה כהן, וסיפור מפרי עטו של בני וולף.

בשולי הדברים נתייחס לרעיון העומד בבסיס חוברות אלו. אין ספק שהאירועים המיוחדים העוברים עלינו, מחייבים התבוננות והעמקה בגדר "בינו שנות דור ודור". הרמב"ם בתחילת הלכות תענית כותב שמי שאמר על צרה מסוימת שצרה זו היא ממנהג העולם, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להידבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות. לכן אין ספק שיש לשוב ולהתבונן, "נחפשה דרכינו ונחקורה", לברר היטב את סוגיות היסוד, ללמוד מה יש לתקן, ומה יש להוסיף, להמשיך ולספר.

לשאלת רבים, במסגרת ירחון זה אנו פותחים לדיון שאלות בנושאי יסוד. מטבע הדברים בכל דיון שכזה מושמעות דעות שונות שאינן עולות בקנה אחד עם השקפותינו, אך הן גורמות להתבוננות חדשה ומעמיקה בסוגיות היסוד. הכלל העולה מכל המאמרים הוא, הזיקה להמשך לימוד והתבוננות לאור דרכם ותורתם מורי הדור והגאולה – הרב זצ"ל ובנו הרצי"ה זצ"ל.

נעשה ונשמע

המערכת

האם אלה ראויים לברכה?

בזמן ביצוע הסכמי אוסלו התייחס הרב ישראלי למהלכים בכלל
⊗ וליחס הנגזר מהם כלפי המדינה וכלפי התפילה לשלומה ⊗
מתוך מכתב לתלמיד ⊗ פורסם בשער אפרת, תשרי תשנ"ו ⊗

לפני כשנה, בעת ההפגנה באוהלים מול משרד ראש הממשלה, הורה מורנו ורבנו
הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל שלא לומר את התפילה לשלום המדינה, כדי שלא לברך את

"ראשיה שריה ויועציה".

לאחר השבת כתב אחד

התלמידים מכתב שאלה

לרב, כדי שיבאר טעמו.

והרב כתב את התשובה

המובאת לפניכם בציטוט מדויק:

הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל

אין ממליכים מלך תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות שנאמר: "ושפטנו מלכנו
ונלחם את מלחמותינו" (רמב"ם ספ"ד ממלכים), ומכלל הן אתה שומע לאו.

שליח שאינו עושה שליחותו אומרים לו: "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי" (קידושין מב,

ב).

הכורתים ברית עם רב מרצחים, אשר מאה מיתות לא יספיקו לו; הפותחים לפניו
שערי מדינות; המכבדים אותו בכבוד מלכים, ועל-ידי זה מכריזים בקול רם כי צודק הוא
בתעלוליו ועם ישראל הם הרשעים; המביאים אותו במו ידיהם לארץ נחלת אבותינו,
וזוממים לכלוא בגטאות מוקפים אויבים יישובי ישראל אשר הקימו בזיעת אפם באמונת
אומן; המטיחים חלק עם במשנהו; המגייסים מאות חיילים ושוטרים להכות בחמת אף
בנשים ותינוקות אשר מביעים מחאתם בחנייתם באוהלים חסרי כל תנאי נוחיות מול
משכנות ממשלתם; המפיחים כזבים, המשקרים במצח נחושה, העמלים להסתיר את

7 האם אלה ראויים לברכה?

האמת, היורקים בפני רבבות ישראל הבאים להפגין את מורת רוחם על דרך החתחתים שבהם מובילים את העם לכניעה ולהשפלה, כי שום דבר אינו מזיז להם –

האם אלה ראויים לברכה, האם אלה מותר לברכם?

האם אין זה חילול השם, כשבאותו יום שבת קדוש, שהיה מיועד על ידם, על-ידי ניצול השמירה על קדושת היום על-ידי שומרי אמונים, למען יקל עליהם לקבל בכבוד את המרצח-המנצח על אדמת ישראל, יעמדו ליד ספר התורה, ויברכו בקול רם את השרים-הסוררים הללו, אשר ראויים את ההפך מזה?

ההלכה אומרת, שאם רואים אדם עובר עבירה מתרים בו ואומרים לו: תדע שעל עוון זה אתה חייב מה שהתורה מחייבת. ואם אינו נרתע חייבים המתרים להביאו לדין... אין נדרש בראותו עובר העבירה להתפלל עליו להחזירו בתשובה. "ויעמוד פנחס ויפלל" – ויתפלל אין כתיב כאן אלא "ויפלל", מלשון "בפלילים". אם יש קוצר יד (שאין ביכולתנו להעמידם לדין), ואם מחוסר תושיה – "והמה בוכים". אבל בשום פנים לא נאמר – והמה מברכים...

קצת כבוד לכנסת ישראל ותורת ישראל, ואל נהא מוסיפי חילול השם על חילול השם הנעשה לעינינו, והלב מתפלץ מבלי אפשרות להושיע, כי על כך אמרו חז"ל: "כד רגיז רעיא על אנא עביד לנגדיה סמיוחתא".

תפילתנו לשוכן מרומים כי ייהפך לנו בקרוב צום הרביעי וצום החמישי לששון ולשמחה.

הערת המערכת: יש לציין כי בישיבות ובבתי-כנסת רבים נוהגים לומר במקום הפסקה הבעייתית "ושלח אורך ואמיתך לראשיה שריה ויועציה", את הבקשה "והעמד בראשה אנשי חיל אנשי אמת יראי א-לוהים ושונאי בצע".

בין תורת ארץ-ישראל לתורת חוץ-לארץ

מה המיוחד בתלמודה של ארץ-ישראל ☉ סגולתה הייחודית של הארץ ☉ הרב ליאור על תורת ארץ-ישראל, על צורתה המאבק, ועל נפשות עם ישראל

סגולת ארץ-ישראל

מלימוד תורת ארץ-ישראל ומלימוד תורת חוץ-לארץ מגיעים לאותה מסקנה, אך המיוחד בתורת ארץ-ישראל הוא שהרבה יותר קל להשיגה, לעומת חוץ-לארץ שם הגיעו

לאמת רק אחרי הרבה עמל. וכך בירושלמי כתוב "תא חזי" – בוא וראה, לעומת הבבלי שבו כתוב "תא שמע" – בוא שמע. הדבר דומה לאדם שרוצה להאיר חדר חשוך. אם הוא יודע היכן המתג, הוא ניגש ולוחץ עליו, אך אם לא – הוא צריך למשש עד שהוא מגיע אליו.

הרב דב ליאור

ההבדל הזה נובע מסגולת המקום. הארץ משפיעה מבחינה פנימית על כוחות הנפש של האדם ועל דבקותו בה, וידו של א-לוהים בדבר. אך לשם כך נדרש האדם להתמסר לתורה ומתוך כך יגיע לסיעתא דשמיא, כעין ההכנה שצריך לעשות על-מנת לקבל קדושת השבת בגודלה המלא וכן לקראת ליל הסדר. ללא הכנה לא מגיעים לסיעתא דשמיא הזו. רוב הציבור לא הגיע לזה. על-מנת להגיע למעלה כזו, בחור נדרש ללמוד תורה כמה שנים, לדבוק בה, לאהוב אותה ולחשוך בה, עד שיהיה לו חבל על כל שעה שהוא לא עוסק בה. כשיגיע לדבקות זו, יזכה לטעום מטעמה של תורת ארץ-ישראל, אבל זו מדרגה גבוהה. בכל אופן, ודאי שלפני שמגיעים למעלת תורת ארץ-ישראל, אין הבדל בצורת הלימוד בין הלימוד בארץ-ישראל ללימוד בחוץ-לארץ.

9 בין תורת ארץ-ישראל לתורת חוץ-לארץ

הרב זצ"ל והרב חרל"פ הגיעו למעלה זו, והם היו שקועים בעולמה של תורה והבינו את נפש הדור.

הארץ משפיעה
מבחינה פנימית על
כוחות הנפש של
האדם ועל דבקו
בה' אך לשם כך
נדרש האדם
להתמסר לתורה

בעניין השאלה מה ראוי ללמוד קודם למה, אמנם הירושלמי הוא תורת ארץ-ישראל, אך ראוי ללמוד ירושלמי רק לאחר שלמד כמה מסכתות בבבלי, ולהתחיל במסכתות קלות יותר, כתענית ומגילה.

עניין נוסף יש בתורת ארץ-ישראל והוא העניין המעשי – לימוד סדר זרעים, תרומות ומעשרות שבארץ הם הלכה למעשה. ואולם גם למצוות האחרות יש בארץ יותר כוח בהעלאת העולמות ובחיותם.

עם לבדד - ישכון

ומתורת ארץ-ישראל לארץ-ישראל גופא. אנחנו מצויים היום במצב ביטחוני ולאומי לא פשוט, והשאלה היא כיצד אנחנו, כיהודים שומרי תורה ומצוות, אמורים להתייחס למה שקורה במדינה. בעניין זה עלינו להבחין בין עצם קיומה של המדינה, שהוא חסד ה' אחרי אלפיים שנות גולה, לבין אלה שמנהלים את המדינה, שהתנתקו מן הציונות ומן הלאומיות, וכל מענייניהם נתונים רק לדברים זמניים ועכשוויים ולא לצביון היהודי.

אם היינו פועלים על-פי התורה, היינו צריכים להשיב את הערבים לארצות מוצאם, שם גם נעזור להם להתיישב ולהתפתח ונסייע להם לדאוג לכל מה שעם צריך בתור שכזה. הרי יש להם למעלה מעשרים מדינות. באירופה לפני מלחמת העולם השנייה הזיזו מיליוני בני אדם כדי להביא שלום, וכן במערב פולין הזיזו גרמנים. לפעמים יש תזוזות אוכלוסין כדי להביא שלום.

כל עוד הולכים לקראתם ומתקפלים, הדבר מזמין עוד לחצים מהם, כי הם אינם מודים בקיומה של מדינת ישראל, יש להם שנאה עיוורת והם שואבים את הכוחות מאותם

אלה הנמצאים בתוכנו. לו רק עם ישראל כולו היה אומר באופן חד-משמעי שארץ-ישראל שייכת רק לעם ישראל ואנו מוכנים לאפשר להם לשבת בארצות מוצאם, שם השפה שלהם, שם התרבות שלהם, ודאי שהמצב היה שונה.

הבעיה היא שעם ישראל לא מודע לזה ולא אכפת לו, אלא הוא רוצה להתנתק מהצביון היהודי. אנחנו יודעים שכל שהתנכרות הזאת תמשיך – המצב הביטחוני ילך ויידרדר וגלי השנאה ילכו ויתרבו. אם עם ישראל יהיה נאמן לתורה, אומות העולם יעריכו אותו. וכפי שמבאר הנצי"ב: "הן עם לבדד – ישכון". אם עם ישראל לבדד, אם הוא מכיר בצביונו, אז הוא ישכון, אך אם יש יהודים שמנסים לטשטש את זהותו ולגרום לו להיות "ובגויים", אז "לא יתחשב" – לא יתחשבו בו.

ובכל אופן, כל התופעות האלה הן זמניות, ויגיע היום שאנשים יבינו שאין פתרון אלא להשיבם לארצם. ועד אז נתפלל ונצפה לאחינו שישובו, כפי שכותב הרמב"ם בהלכות תשובה שמובטח שעם ישראל יעשו תשובה.

מהמלוכה ועד הממשלה

מהמלך שאול עד הרב שאול ישראלי

מהם יסודות הפסיקה בתחומים שלא נגעו בהם אלפיים שנה?
הרב יעקב אריאל על הרב ישראלי זצ"ל על דמוקרטיה
ועל גשרים

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, שהלכות מדינה ומלכות חוזרות לאכסניה
שלהן בארץ-ישראל ושוב אנו עוסקים בסוגיות אלו הלכה למעשה. כאלפיים שנה לא עסקנו

הרב יעקב אריאל

בסוגיות אלו למעשה ויש צורך לצלול
למעמקי התהומות של תורתנו הקדושה
ולהעלות מהם ראיות ואסמכתאות, חלקן
מהמקרא עצמו, חלקן משרידים שנותרו לנו
מהלכות מלכים דאז וחלקן בדרך ההיקש של

דימוי מילתא למילתא, כדרכה של תורתנו הנצחית דליכא מידי דלא רמיזא בה. לשם כך יש
צורך בשני מהלכים: א. למצוא את האסמכתא הנכונה שממנה ניתן להקיש לשאלה
הנדונה; ב. צריך גם לעמוד על ההבדלים שבין שאלה שנידונה במקרה פרטי לבין שאלה
דומה כאשר היא נידונה במישור הציבורי-הממלכתי.

משאול עד שאול

מו"ר הגר"ש ישראלי זצ"ל החל במלאכה גדלה זו בעקבות מורו הגדול מרן הרב קוק
זצ"ל, אלא שמרן הרב זצ"ל לא עסק בנושאים אלו לעומק ולרוחב כי השאלה עדיין לא
היתה מעשית. הוא רק הניח את היסודות לבניין שהחל להיבנות אחריו עם קום המדינה
על-ידי מורנו הגר"ש ישראלי בקבצי התורה והמדינה שערך ובמאמריו הגדולים שפרסם.

מאמרו הראשון בקובץ הראשון שיצא בשנת תש"ט היה "סמכויות מוסדות מימשל נבחרים בישראל". שם הונחו היסודות למאמרים נוספים שלפיהם יש לציבור כוח להאציל סמכויות ממלכתיות לנציגיו הנבחרים.

אין מקריות בתורה. שאול היה המלך הראשון בישראל, ורבנו הגר"ש ישראלי היה הראשון בין חכמי ישראל בדור תקומת המדינה שבירר את הלכות המלוכה בימינו עם התחדשותה של הממלכתיות הישראלית בע"ה.

מרן הרב קוק היה בעצם הראשון בדורותינו שנתן גושפנקא הלכתית לצורת השלטון

הדמוקרטי בישראל. אלא שהוא לא ציין את המקורות מהם שאב את רעיונו.

ואלו דברי הרב זצ"ל בשו"ת משפט כהן סימן

קמד:

"וחוץ מזה נראים הדברים, שבזמן שאין מלך,

כיון שמשפטי המלוכה הם ג"כ מה שנוגע למצב הכללי

של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים ליד

האומה בכללה. וביחוד נראה שגם כל שופט שקם

בישראל דין מלך יש לו, לענין כמה משפטי המלוכה,

וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל... אבל למה שנוגע להנהגת הכלל, כל שמנהיג את האומה

דן הוא במשפטי המלוכה, שהם כלל צרכי האומה הדרושים לשעתם ולמעמד העולם".

תלמידו הגר"ש ישראלי ביסס את סברת רבו הרב זצ"ל בין היתר על סמך עיון בתנ"ך

עצמו. יש כאן חידוש מעניין, החזרת עטרה ליושנה. מכיוון שאין די מקורות בתלמוד,

הכרח הוא לחזור למקור הראשוני, לתורה שבכתב עצמה, זוהי תורת ארץ-ישראל

המתחדשת. על סמך עיון בספר שופטים והקדמת האברבנאל לספר, שהסתמכה על דרשת

הר"ן יא, יוצא שבהיעדר מלך בית-הדין ממלא את הפונקציה הממלכתית והשופט מייצג

בכך את הציבור.

הגר"ש ישראלי היה

הראשון בין חכמי

ישראל בדור תקומת

המדינה שבירר את

הלכות

בימינו

13 מהמלוכה ועד הממשלה

כתלמיד הנוקט בשיפולי גלימתו אני מרשה לעצמי להמשיך את קו המחשבה הבסיסי של מורנו הגר"ש ישראלי ולברר את מקור סמכותה של המלוכה בישראל. אוסיף דוגמה להחזרת הסמכויות לכלל ישראל בעקבות ר' מאיר שמחה מדווינסק בפרשת בוא:

"הטעם שאם אין ב"ד סמוך תליא רק בבני ארץ ישראל הוא דשיטת רבינו הרמב"ם בפהמ"ש (סנהדרין פ"א סמיכת) ובחבורו (ה' סנהדרין ד-יא) בהכרע כי אם רצו ישראל שבא"י לסמוך זקנים הרי הם מוסמכים א"כ בקידוש החודש סגי בחשבון בני א"י שחזינא שדין סמוכין יש לקיבוץ הכללי להסמיך זקנים כמו ב"ד סמוך א"כ חשבונם כדין חשבון ב"ד סמוך וזה נכון בס"ד.

ועיין וראה כי דיני סמיכה המה דומים להלכות קידוש החודש ובוה סרו תמו הקושיות והמבוכות אשר העיר הרמב"ן וחשב להרמב"ם לטועה חלילה וכמדומה לי שבוה יהרסו גם דברי רלב"ח בקונטרס הסמיכה ואכמ"ל והענין עמוק וחתום באוצרות רבינו ולפענ"ד כמוש"כ ודו"ק".

בעקבות ר' מאיר שמחה נצעד צעד נוסף ונסתמך על המלך הראשון בישראל, שאול המלך.

מקור סמכותו של מלך

מי מינה את שאול למלך? התשובה הפשוטה היא: שמואל. אמת ששמואל משחו בשמן המשחה. אולם המתבונן בכתובים ימצא שהעם הוא מקור סמכותו של המלך. ואכן, במקרא מצינו בדרך כלל שהעם הוא הממנה את המלך ולפעמים גם הזקנים, שהם הסנהדרין. כגון במינוי שאול המלך (שמואל א פרק ח):

"ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל שמואל הרמתה. ויאמרו אליו הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים".

אולם שם בהמשך: "שמע בקול העם".

ובפרק י: "ויאמר שמואל אל כל העם הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמהו בכל העם וירעו כל העם ויאמרו יחי המלך. וידבר שמואל אל העם את משפט המלכה ויכתב בספר וינח לפני ה' וישלח שמואל את כל העם איש לביתו".

וכן בדוד (שמואל ב פרק ה): "ויבאו כל שבטי ישראל אל דוד חברונה ויאמרו לאמר הננו עצמך ובשרך אנחנו... אתה תהיה לנגיד על ישראל".

ובהמשך: "ויבאו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרת להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה' וימשחו את דוד למלך על ישראל".

המתבונן בכתובים
 ימצא שהעם הוא
 מקור סמכותו של
 המלך. ואכן, במקרא
 מצינו בדרך כלל
 שהעם הוא הממנה
 את המלך ולפעמים
 גם הזקנים, שהם
 הסנהדרין

מהמקרא עצמו קשה להסיק מי מינה את המלך, הזקנים או העם.

והנה הרמב"ם (הלכות גזלה ואבדה פרק ה הלי' יח) מגדיר את מקור סמכותו של המלך, בהקשר לדינא דמלכותא דינא:

"במה דברים אמורים במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו חבורת ליסטים המזויינין שאין דיניהן דין וכן מלך זה וכל עבדיו כגזלן לכל דבר".

ושם בהלכה יא הוא כולל בכלל זה גם את מלך ישראל (שלא כדעת הר"ן בנדריים כח א בשם התוס' שהבחין ביניהם עיין להלן).

לעומת זאת בהלכות מלכים אין הוא מזכיר כלל את העם, אלא רק את בית-הדין של 71 ואת הנביא. לעני"ד אין כל סתירה בדבריו. בהלכות גזלה קבע הרמב"ם מהו מקור סמכותו של כל מלך בעולם, הן גוי הן ישראל. בהלכות מלכים פסק הרמב"ם מהי הפרוצדורה המעשית שבה מתמנה מלך ישראל, שהיא בית-דין של 71, ואם יש נביא יש צורך גם בו. בית-הדין אינו בא בהכרח במקום העם, הוא יכול לבוא בנוסף לעם.

וכן דעת הרשב"ם ב"ב נד עמוד ב ד"ה והאמר :

"כל מיסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו".

והגר"א בחו"מ סי' שסט מציין מקור לדברי הרמב"ם במגילה יד א :

"אמרה לו (אביגיל לדוד) : וכי דנין דיני נפשות בלילה? - אמר לה : מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה. - אמרה לו : עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך בעולם. - אמר לה : (שמואל א' כ"ה) וברוך טעמך וברוכה את אשר כיליתיני היום הזה מבוא בדמים".

דוד סבר שמכיוון שנמשח בשמן המשחה על-ידי שמואל הנביא בשם ה', יש לו מלוא הסמכות לדון את המורד בו כמורד במלכות. אביגיל עידנתו על כך שעדיין לא הנפיק מטבעות ואם כן לא קיבל עדיין גיבוי מכל העם ואינו רשאי עדיין לדון דיני נפשות. דוד הודה לטענתה ולה.

האבני נזר חלק יו"ד סימן שיב אות יב מבסס את הדברים :

"הנה עיקר משיחה דכתיב בדוד קום משחהו כי זה הוא. ומצינו שאחר שמת שאול והמליכו אותו אנשי יהודה עליהם חזרו ומשחו אותו שנית. ואח"כ כשהמליכו אותו ישראל עליהם חזרו ומשחו אותו כמבואר בכתוב [שמואל ב' ב' ה'] הנה משמע מכאן דאף שכבר נמשח עפ"י ה' לא היה עליו דין מלך עד שקבלוהו עליהם ישראל. והי' טעון משיחה שנית. דאל"כ קשה לר"מ דהמושח למלכים חייב איך מעלו בשמן המשחה וע"כ שהי' טעון משיחה ג"כ... ובאמת מלך גופי' אף לאחר שהמליכוהו אם מרדו בו רוב ישראל אין עליו דין מלך. כמבואר בירושלמי פ"ק דר"ה ובהוריות דכל ששה חדשים שהי' דוד נרדף מאבשלום הי' מתכפר בשעירה כהדיוט. וקרא כתיב הוא ובניו בקרב ישראל. וכשמחלוקת בישראל היינו שאין רוב ישראל מרוצים בו. לא הוא ולא בניו מלכים".

וכן בחזרתו של דוד לכס מלכותו הוא מחכה להסכמה מחודשת של העם. עיין ש"ב פ"ט. וכן רחבעם הולך לשכם כדי לקבל את הסכמת העם להמלכותו.

כבר האבן עזרא על בראשית פרק ל"ז פסוק ח עמד על ההבדל בין מלכות לממשלה :
 "המלוך תמלוך או משול תמשול – אנחנו נשימך מלך או אתה תמשול בנו בחזקה".

מלכות היא מלשון הימלכות, התייעצות, הסכמה. בניגוד ללשון ימינו, בעברית העתיקה מלוכה היא בהסכמת העם בעוד שממשלה היא דיקטטורה המשתלטת על העם בניגוד לרצונו (וכן דעת הגר"א משלי כ"ג, שהוכיח זאת ממקומות רבים במקרא).

דינא דמלכותא בארץ-ישראל

לכאורה יש גם דעה שונה, והיא דעתם של בעלי התוספות שהובאה על-ידי הר"ן בנדריים דף כח עמוד א, שהמלך הוא הריבון על העם והוא אדון הארץ וכולם עבדים לו. וכך הוא מסביר את ההלכה הידועה "דינא דמלכותא דינא":

"וכתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה".

אולם עיון נוסף בדבריהם יביאנו למסקנה שונה.

לדבריהם בארץ-ישראל אין דינא דמלכותא דינא. האם לדעתם בארץ צריכה לשרור אנרכיה? לית דין ולית דיין ואיש את רעהו חיים בלעו?

התשובה היא – לא ולא! בארץ-ישראל, לכל

הדעות, העם הוא מקור הסמכות. המחלוקת בין התוספות ובין הרמב"ם היא רק במלך גוי בחוץ-לארץ, אך בארץ גם התוספות מודים לרמב"ם שמקור הסמכות הוא העם, וכן כתב החתם סופר חו"מ סי' מד בהסבר דעת הר"ן:

"מ"מ נ"ל דלא פליג - אלא במיסיים ומכס שמטיל בעל כורחם. ס"ל לא שייך לומר בני המדינה ניחא להו אלא משום שהוא אדון הארץ, וא"כ יש לחלק בין מלכי או"ה. אבל במנהגי ונימוסיים כמו

ב"ב נד: איך לקנות אדמות, מודה הר"ן דהטעם משום דניחא להו. ואין לחלק בין מלכי ישראל לאו"ה".

מלך ישראל בארץ-
ישראל מוגבל
בסמכויותיו ואין הוא
רשאי לנהוג כמלך גוי
בצורה שרירותית
כאילו הוא מקור
הסמכות

17 מהמלוכה ועד הממשלה

כלומר, מלך ישראל בארץ-ישראל מוגבל בסמכויותיו ואין הוא רשאי לנהוג כמלך גוי בצורה שרירותית כאילו הוא מקור הסמכות. עליו לדעת שהוא שליח ציבור, וכל סמכותו יונקת מן הציבור ולכן הוא רשאי לפעול רק לטובת הציבור ולא לטובת עצמו. גם המעיין בלשון הרמב"ם בהלכות מלכים ימצא שרעיון זה של טובת הציבור חורז את כל פרשת המלך לפרטיה (הלי' מלכים פ"ד). וכן כתבו התוס' סנהדרין כ עמוד ב, ד"ה "מלך":

"תימה למה נענש אחאב על נבות שלא רצה למכור לו את כרמו? וי"ל דבפרשת המלך כתיב יקח ויתן לעבדיו ולא את צורכי עצמו".

לעומת זאת על מלכות נוכרים אמרו חז"ל בצורת דו-שיח שייערך לעתיד לבוא בין הממלכות לבין הקב"ה:

"רבש"ע, הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה: כל מה שעשיתם – לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם גשרים ליטול מהם מכס, כרכים – לעשות בהם אנגריא, מלחמות אני עשיתי, שנאמר: ה' איש מלחמה" (עבודה זרה דף ב עמוד ב).

התורה והמדינה

שני צדי הקשת החברתית, הדתית והחילונית, למרבה הפרדוקס, נוהגים לעמת זו מול זו את התורה ואת המדינה. כאילו התורה שוללת מדינה דמוקרטית. והמדינה – מעצם היותה מסגרת דמוקרטית-אנושית – שוללת כביכול תורה מן השמים. הצגת הדברים בצורה דיכוטומית זו הינה מוגזמת ולעתים אף מעוותת והיא טומנת בחובה סכנה לעתידה של המדינה.

האמת היא שאין סתירה מהותית בין השניים. מקור סמכותה של הדמוקרטיה הוא בתורה – "אחרי רבים להטות". פסוק זה נאמר בטרם היות אתונה בעולם. מאידך, ההלכה יונקת את סמכותה במידה מסוימת מרצון העם. עקרונות ההלכה הם שמימיים, נצחיים ומוחלטים, אולם יישומה של ההלכה בחיים, לא בשמים, והוא נקבע על-פי הרוב. לא סתם רוב גחמני, אלא רוב שקול ואובייקטיבי. גזרה שאין הציבור יכול לעמוד בה בטלה. אומנם אין הדבר נתון לשרירות מוחלטת לעם, כי העם כבר קיבל על עצמו עקרונית את מרות

ההלכה במעמד הר סיני. אולם ביישומה המפורט של ההלכה יש מקום להכרעת העם בהנהגת חכמיו. בתחום הממוני שבין אדם לחברו השער פתוח יותר לתקנות ולהנהגות חדשות בכל דור ודור לפי צרכיו. כי ממון ניתן למחילה ולהסכמה בין הבריות.

“דינא דמלכותא דינא”

מכיל שתי משמעויות

- החיובית: התורה

מכירה בחוקי

המדינה. השלילית:

אין למדינה סמכות

להתערב בחוקי

התורה או להגביל

אותם

ומכאן גם דיני המלכות. המלכות אינה מינוי שמימי, אלא אנושי. מהמקורות עולה בעליל שמקור סמכותו של המלך הוא העם. הדבר מפורש בתנ"ך.

לכל חברה דמוקרטית יש עקרונות יסוד מוסריים שמהם היא אינה רשאית לסטות, וסטייה מהם אינה חוקית. לעם ישראל מספר העקרונות האלו רב. ההבדל הוא לא רק כמותי, הוא איכותי. עקרונות אלו מקיפים את כל תחומי החיים – האישיים, המשפחתיים, החברתיים והלאומיים. גם העקרונות ההלכתיים של דיני הממונות הם מוחלטים. אין שום אפשרות לעקור חלילה את דיני הקניינים, הראיות, הנזיקין ודומיהם. אך אפשר לקבוע שנוהג מסוים מהווה קניין, וכמו כן להגדיל

את תשלומי הנזיקין ולהוסיף עליהם בהוראת שעה קנסות ומאסרים ובמקרים מסוימים להסתפק בעדויות אחרות וכדו', אולם כל אלו צריך שיעשו על-ידי כללי השפיטה של התורה.

“דינא דמלכותא דינא” לפי האמור מכיל בתוכו שתי משמעויות שהן אחת: חיובית ושלילית. החיובית: התורה מכירה בחוקי המדינה. השלילית: אין למדינה סמכות להתערב בחוקי התורה או להגביל אותם.

יתרה מזאת, ייעודה של המדינה לפי תפיסתנו הוא לשרת את ערכי התורה, בשמירת עם ישראל וארץ-ישראל וביישום רעיונות התורה, בעיקר במערכות החיים הציבוריים. חזון זה נראה רחוק כרגע, אולם עלינו לחתור למימוש. ואנו מאמינים באמונה שלמה שהוא בוא יבוא.

הקדמת ה"נעשה"

ל"נשמע"

כשישראל אומרים "נעשה ונשמע" יוצאת בת קול: "מי גילה רז זה לבני?" מה הסוד הגדול מאחורי האמירה? הרב כץ על יצירה חדשה במתן תורה

במעמד הר סיני נוצרה בריאה חדשה – הנכונות להקדים "נעשה" ל"נשמע", לקבל תורה, להתבטל ביחס לרצון ה', קודמת לעצם המעשה. זהו המובן של "מעשיו מרובים מחכמתו". זוהי הברית שנכרתה בסיני.

ידועים דברי הגמרא במסכת סנהדרין על הפסוק¹ "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם": רבא אמר כאילו עשאו לעצמו, שנאמר ועשיתם אותם, אל תקרי אותם אלא אַתֶּם.

השימוש במילה אתם מצוי בתורה עוד הרבה פעמים קודם לכן, ובכל זאת לא דרשו חז"ל באופן הזה. מדוע דווקא כאן?

מעשיו מרובים מחכמתו

לביאור העניין נעין תחילה בדבריו הידועים של רבינו יונה בספרו "שערי תשובה"²:

הַדָּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי, כְּאֲשֶׁר יִשְׁמַע מוֹסֵר הַחֲכָמִים וְהַמּוֹכִיחִים, יִקְשִׁיב וְיִשְׁמַע וְיִכְנַע וְיִחְזֹר בְּתִשּׁוּבָה, וְיִקְבֹּל בְּלִבּוֹ כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹכְחוֹת, וְשֵׁלָא יִגְרַע דְּבַר מִדְּבָרֵיהֶם. וְהִנֵּה הָאִישׁ הַזֶּה בְּרָגַע קִטְוֹן יֵצֵא מֵאַפְּלָה לְאוֹר גְּדוֹל, כִּי עַתָּה אֲשֶׁר יֵאָזֵן וְיִסְכֶּיף וְיִלְבָּבוּ יְבִין וְשָׁב וְיִקְבֹּל בְּיוֹם שְׁמֵעוּ דְּבָרֵי הַמּוֹכִיחִים, וְיִקְיָם עָלָיו לְהִיטוֹ עוֹשֶׂה כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּהוּ תוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה מִן הַיּוֹם הַזֶּה

¹. דברים כט, ח

². שער שני אות י

ומעלה, להזהר פאָשר זִהירוּ יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קבל פֿזאת במחשבתו ונגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא בא שמות יב, כח) וילכו ויעשו בני ישראל, וכי מיד עשו, והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש! אלא, כיון שקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו מיד. ואמרו: כל שמעשיו מרבים מחכמתו, חכמתו מתקמת, שגאמר (שמות כד, ז) נעשה ונשמע. באור הדבר, כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על-פי התורה אשר יורוהו ועל-פי המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצות, על אשר שמעה אָזנו מדברי-התורה ונתן להם ועל הדברים אשר לא גלו אָזנו עליהם עדנה, וצדק לבש, וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו, ואחרי זאת, יום-יום ירוש ויִשְׁקוד על דלתות מוכיחיו, וישכיל מכל מלמדיו, ונמצא האיש הזה מעשיו מרבים מחכמתו, כי לא ידע את הדבר, והנה שָׁכְרוּ אֹתוֹ, וכעֵנָן מה שאמרו ישראל בסיני

נעשה ונשמע, שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה. ובעֵנָן אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרבים ממה שהוא יודע.

רבינו יונה אומר, כי האדם יכול להפוך ברגע לאיש אחר על-ידי קבלת המוסר מן המוכיחים. הוא מביא לכך ראייה מכמה מקורות: "וילכו ויעשו", שנחשבת להם העשייה אף-על-פי שעדיין לא עשו בפועל, וכן ממעמד הר סיני – "נעשה ונשמע".

הדברים הללו מתיישבים היטב עם דבריו של רבינו יונה על המשנה באבות³ "כל שמעשיו מרובין מחכמתו – חכמתו מתקיימת", כפי שמביא שם בתחילת דבריו על המשנה פירוש בשם הראשונים:

קיום החכמה דורש כי
 התאוה לה תהיה
 גדולה ממה שיש בידו
 כרגע, כך שתהיה
 שאיפה מתמדת
 להוסיף על חכמתו
 עוֹד וְעוֹד

שבזמן שמעשיו של אדם מרובין מחכמתו, נמצאת תאוותו לחכמה גדולה מחכמתו, ונמצא כי בכל יום ויום יוסיף חכמה על חכמתו. ולהיפך – כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין

³ ג, ט

21 הקדמת ה"נעשה" ל"נשמע"

חכמתו מתקיימת, שנמצאת תאוותו לחכמה פחותה מחכמתו, ותהיה חכמתו פחותה והולכת.

קיום החכמה דורש כי התאוה לה תהיה גדולה ממה שיש בידו כרגע, כך שתהיה שאיפה מתמדת להוסיף על חכמתו עוד ועוד. ללא תאוה להגדלת החכמה לא יהיה שימור למה שכבר הושג.

על הפירוש הזה מקשה שם רבינו יונה: כיצד ייתכן מצב כזה שבו האדם עושה יותר ממה שהוא יודע? כתשובה הוא מסביר שזו "עצה טובה", שלא יאבד את נפשו, וזאת על-ידי שיקבל על עצמו לעשות את כל הדברים שיגידו לו החכמים, ועל ידי קבלה כזו בלב שלם מעלה עליו כאילו כבר עשה.

רז שמלאכי השרת משתמשים בו

כאמור, את אחת ההוכחות לעניין זה הביא רבינו יונה מהפסוק "נעשה ונשמע", שם מדובר שישראל קיבלו עליהם את התורה עוד קודם ששמעו אותה.

הגמרא במסכת שבת⁴ דנה בעניין הזה:

ישראל קיבלו עליהם
את התורה, וכפי
שראינו, זהו הפשט
של מי שמעשיו
מרובים מחכמתו.
ללא קבלה כיסוד –
אין קיום לחכמה

אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עשי והדר לשמע.

עצם הקבלה, כפי שראינו, נחשבת כמו עשייה. ישראל קיבלו עליהם את התורה, וכפי שראינו, זהו הפשט של מי שמעשיו מרובים מחכמתו. ללא הקבלה, אין אפשרות שתהיה חכמתו מתקיימת. ללא קבלה כיסוד – אין קיום לחכמה.

לא בכדי דימו זאת חז"ל בגמרא למלאכי השרת. "מלאך" פירושו שליח, "אין מלאך אחד עושה שתי שליחות ולא שני מלאכים עושים שליחות אחת"⁵. מלאך הוא שליח של ריבונו של עולם, אולם גם עליו ניתן להקשות – כיצד הוא יכול לבצע דבר שעליו עדיין לא שמע?

חז"ל מגלים כאן יסוד עצום. מהותו של מלאך היא השליחות, ואין לו שום מהות אחרת בלתי. אין שתי מציאויות לאותו דבר, ולכן אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות.

חז"ל אומרים⁶ שיש מלאכים שכל עניינם לומר שירה, ואחר כך הם גוועים והולכים להם. מה שייכת מיתה אצל מלאכים? התשובה היא שכל עניינו של המלאך הוא השליחות, ולאחר סיומה מתבטל התפקיד, והשליח אינו קיים עוד.

בסוגיה במסכת שבת העוסקת בקבלת התורה חוזר כמה וכמה פעמים הביטוי "קבלה" בצורות שונות.

ויתיצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את

ההר כגיגית ואמר להם אם אתם **מקבלים** התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם.

גם אצל הגויים ישנו ציווי על שבע מצוות בני נח, אולם לא הוזכרה בהקשר שלהם קבלה. מהו אותו עניין של קבלת תורה ומצוות?

הקדמת "נעשה" ל"נשמע", הקדמת הקבלה לשמיעה, היא כמו אצל המלאכים – אם אין שליחות, אם אין התבטלות בפני ריבונו של עולם באופן כזה שאין מהות או מציאות אחרת, כפי שמוצאים אצל המלאך – אין לכך קיום. השמיעה היא כבר כלי טכני, שנועד לברר את הפרטים המדויקים של הציווי. קודמת לה ההבנה שיש כאן מהות שהמציאות כולה תלויה בה.

כשישראל מקדימים
 "נעשה" ל"נשמע",
 מגיעים כביכול
 למדרגת מלאכים, מין
 ברייה שכל עניינה
 הוא מילוי רצון ה'. אין
 להם כל רצון אחר.

⁵ בראשית רבה נ, ב

⁶ בראשית רבה עח, א

23 "הקדמת ה'נעשה' ל'נשמע'" data-bbox="148 64 543 93"/>

כשישראל מקדימים "נעשה" ל"נשמע", פירושו של דבר שנוצרת בהר סיני יצירה חדשה, בריאה חדשה של המציאות. ישראל מגיעים כביכול למדרגת מלאכים, מין ברייה שכל עניינה הוא מילוי רצון ה'. אין להם כל רצון אחר. על גבי הקבלה הגדולה הזו באה אחר כך גם השמיעה, שנועדה להסביר מהו רצון ה'.

אצל אומות העולם יש ציווי ללא קבלה, ואילו בישראל ישנה בריאה מחודשת, כיום שנבראו בו שמים וארץ.

זה המובן של "מקבלים אתם התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם" – נוצרה כאן מציאות חדשה, שכל עניינה גילוי רצון ה' בעולם; ללא ההתחדשות הזו, לא היה לעולם כל קיום, "שם תהא קבורתכם", לא בתור עונש, אלא כמציאות מוחלטת.

הדיבור של הקב"ה בהר סיני, החיבור של שמים וארץ, זוהי בריאה חדשה. "ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הם". כאשר קיבלו עליהם את התורה עוד קודם ששמעו, היתה כאן יצירה של כלי שיכיל בתוכו את התורה, שבלעדיו "אין חכמתו מתקיימת". צריך את ה"כלי" הזה כי להגיע למצב של "מעשיו מרובים מחכמתו". כאשר חכמתו מרובה ממעשיו, כשאין קבלה – כאילו לא נוצר כלל, וממילא אין חכמתו מתקיימת.

עינוי ועונג בדברים המהותיים

במציאות בעולם ישנם דברים המוגדרים כהכרח, וישנם דברים שהם מותרות בלבד. כמו למשל בענייני המזון, יש כאלה שלא ניתן להסתדר בלעדיהם, כמו לחם ומים, ויש כאלה שניתן לחיות גם אם אין משיגים אותם. כאשר חסר לאדם דבר שהוא בגדר של הכרח – הוא חש צער. כאשר אין לו לחם או מים, הוא בעינוי. אכילת לחם או שתיית מים אינם עונג, אולם חסרונם נחשב עינוי. במותרות, לעומת זאת, המצב הפוך – כשאוכל דבר מותרות, הוא מתענג, וכשחסר לו דבר כזה, הוא אינו שרוי בצער.

בתורה מוצאים שילוב של שני הצדדים. "הרב שגלה מגלן ישיבתו עמו"⁷, במקרה שנתחייב גלות על הריגה בשוגג. הרמב"ם⁸ מבאר את טעם ההלכה הזו:

⁷ מכות י, א

תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר (דברים י"ט ה' דברים ד' מ"ב) "וחי" – עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו.

רב ללא תלמידים הוא נטול חיים, אף-על-פי שילמד בעצמו. כאן אין אלו מותרות שניתן להסתדר בלעדיהם, המציאות של מותרות בתורה הם בגדר של הכרח, וחיי ללא זה אינם חיים. מצד שני, כמה עונג יש למי שלומד, כמה עונג יש לתלמיד חכם שזוכה להקשות קושיה של רבי עקיבא איגר, לא כל שכן לתרץ קושיה כזו. אין כאן כל סתירה – האבחנות שבין עונג במותרות לבין צער בחסרון הדברים ההכרחיים הוא רק במה שחיצוני לאדם. בדברים שהם מהות החיים – שם אין אבחנה כזו. התורה היא מהות החיים שלנו, זה מעמד הר סיני, זו הבריאה המיוחדת שלה, זו הקדמת "נעשה" ל"נשמע". "אם מקבלים אתם התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם" – זהו איננו איום, זו המציאות. במתן תורה נוצרה מציאות חדשה של דבר אחד, מגובש, ואם אין זה קיים – אין אלו חיים. זהו החידוש של מעמד הר סיני.

הקבלה והברית

ונחזור לשאלה שבה פתחנו: מדוע דרשו חז"ל את "ועשיתם אותם – ועשיתם אתם, כאילו עשיתם את עצמכם" דווקא על הפסוק "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם"?

בפסוק זה מוזכרת מילה "ברית", כפי שמעמד הר סיני נקרא "ברית סיני".

"כי בעליך עשיתך ה' צבאות שמו"⁸, היחס שבין ריבונו של עולם לכלל ישראל משמש כמשל ליחס שבין איש לאשתו, והגמרא¹⁰ דורשת מפסוק זה:

אשה גולם היא, ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר, כי בועליך עושיך ה' צבאות שמו.

⁸. הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ז הלכה א

⁹. ישעיה נד, ה

¹⁰. סנהדרין כב, ב

25 "הקדמת ה'נעשה' ל'נשמע'" data-bbox="148 64 542 93"/>

במקורו מתייחס הפסוק לקשר שבין ישראל להקב"ה, גם עם ישראל אינו כורת ברית אלא למי שעושה אותו כלי. מעמד הר סיני הוא מעשה הברית. מוצאים אמנם בחז"ל גם ביטויים של הפרת ברית, אולם כל זה שייך רק בפרטים שעליהם הסכימו. אין אפשרות ביטול של עצם מעשה הברית.

גם הלוחות נקראו "לוחות הברית", וגם הארון נקרא כך, על שם הלוחות. שם זה ניתן ללוחות משום שזוהי הברית, כפי שמתארים זאת חז"ל¹¹:

רבי שמואל בר נחמני אומר הלוחות ארכן ששה טפחים ורחבן ששה טפחים והיה משה תופס בטפחיים והקדוש ברוך הוא טפחיים וטפחיים ריוח באמצע.

גם כששלטה יד האומות בכל מה שקדוש לישראל, במקדש ובכלים – לא היתה כל שליטה בארון, מכיוון שהוא כבר נגזז קודם החורבן. יש אפשרות של פגיעה וטומאה והפרת ברית, אולם אין ביטול של עצם מעשה הברית. הארון הוא עצם מעשה הברית. אותו אי-אפשר להפר.

היצירה של סיני, של עם שמהות חייו היא ריבונו של עולם והתורה, של "כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת", דורשת קבלה מצידנו. זו מציאות. כל שמעשיו מרובים מחכמתו, אף-על-פי שאינו יודע ועדיין אינו עושה, אולם הוא מקבל, זו מהות חייו ואין לו אחרת – הוא ילמד אחר כך וגם יעשה. הוא נהפך לאיש אחר, כלשונו של רבינו יונה. זו מציאות חדשה. הוא הפך להיות כלי, "מי גילה רז זה לבניי, רז שמלאכי השרת משתמשי בו", מי שמהותו לשרת את ריבונו של עולם. כשיש מצב כזה שאותו מקבל על עצמו האדם, כשהוא מבין שזהו שורש חייו ומהות נשמתו, ממילא גדל גם כוח הקבלה כי הוא הפך להיות כלי. אין זה רק תנאי שנועד לשמר את החכמה, זה גם מגדיל את כוח הקבלה שלו. הוא הופך להיות שומע יותר. זוהי גבורה, כפי שהמלאכים נקראים "גיבורי כוח", וכשישנה גבורה כזו ממילא גדל גם כוח השמיעה, "לשמע בקול דברוי", וניתן לשמוע מעבר לדיבור אפילו את הקול עצמו. כל זאת תלוי בגבורה המתגלית ברצון, ההבנה שזהו שורש החיים.

¹¹ ירושלמי תענית פ"ד ה"ח

”מחשבה טובה מצרפה למעשה”¹², וכשישנה הקבלה, זה עצמו כבר מצטרף למעשה, גדל כוח השמיעה, גדל כוח הקיבול של הכלי, וממילא זוכים יותר ויותר לתורה.

אנו מודים לאתר האינטרנט של ישיבת בית-אל על המאמר של הרב חיים כ”ץ.

ניתן לצפות באתר בשיעור זה ובעוד אלפי שיעורי תורה.

www.yeshiva.org.il

תורה ותמורה

מיהי מבטלת התורה הגדולה ביותר? ☉ מה בין תורת ארץ-
ישראל לזו שבחוץ לארץ? ☉ הרב איזנטל על ציידים, על
חורבן ועל תודעה ☉

דמות שלמה של תורה

תורת ארץ-ישראל מתאפיינת בהבדלים רבים מזו של תורת חוץ-לארץ. ראש וראשון
להם הוא היקף קיום התורה והופעתה בארץ, וכפי שביאר הרב צבי יהודה זצ"ל: "אין
התורה מתגלה בכל תוקפה, גודלה
ואדירותה אלא בארץ ישראל. אין תורה
כתורת ארץ ישראלי".

הרב אהרן איזנטל

וכך יש לפרש את קביעת הגמרא

בחגיגה (ה, ב): "כיוון שגלו ישראל, אין לך ביטול תורה גדול מזה". "ביטול תורה" שאמרו
חכמינו במאמר זה אין פירושו רפיון בלימוד תורה, שהרי חיים בגלות אינם סיבה לכך. וכי
בישיבות בבל וליטא למדו בפחות התמדה מאשר ביבנה ובירושלים? אדרבא, כשעמנו אינו
בארצו ואין מוטלת עליו אחריות ניהולית ועמידה במשימות לאומיות, יכול הוא להיות פנוי
ללימוד תורה, משוחרר מדאגות ציבוריות. בארצות-הברית יש קבוצות של אנשי עסקים
והיי - טק, שקביעות העתים לתורה שלהם מעוררת קנאה. אחד ההסברים לתופעה
משמחת זו הוא שהדבר נובע מהתמקדות בערך תלמוד תורה בלבד, בלא נטילת חלק
במשימות לאומיות, פועל יוצא מישיבתם בגולה. נראה, אם כן, שביטול התורה במאמר זה
מתפרש כביטול אפשרות קיומם של חלקי תורה בגלות. התורה היא שמתבטלת. עם חורבן
המקדש וציאת עם ישראל לגלות בטלו דיני מקדש וקודשיו, טהרה וטומאה, מצוות
התלויות בארץ והלכות מלכים ומלחמותיהם.

פועלי הכלל - גופי תורה

הנה שב העם לארצו ואף זכה להקים מדינה עצמאית. כך נפל בחלקו של דורנו אתגר עצום – כיצד לממש את תורת ה' והליכותיה כדרך חיים בכל צדדי החיים של עם במדינתו. עיצוב חיי הכלל והפרט המתחדשים מוטלים על תורת ארץ-ישראל, החוזרת לפגוש את החיים במילואם.

ראשית יש להפנים את מה שלימד מרן הרב קוק זצ"ל באורות התחיה פרק כ"ז:

"ההתגברות הרוחנית העליונה מחזקת את התכנים המעשיים ומגברת את ההתעניינות בעולם ובחיים וכל אשר בס. רק בזמן החורבן, וקרוב לו, שהחייל הישראלי נעתק מאדמתו והוצרך להכיר את תעודתו רק במעמדו הרוחני המופשט, הושרשה ביחידים

כך נפל בחלקו של דורנו אתגר עצום – כיצד לממש את תורת ה' והליכותיה כדרך חיים בכל צדדי החיים של עם במדינתו

הדרכה לפרישות מחיי שעה בשביל חיי עולם, וגם ע"ז יצאה מחאה שמימית. אבל כאשר הגיע התור של בניין האומה בארצה, והצורך המעשי של הסידורים המדיניים והחברתיים נעשה חלק מתוכנית פועלי הכלל, הרי הם הם גופי תורה, וכל מה שיתרחבו הגורמים המעשיים ויתבססו יותר יפעל הרוח המלא קדושה וחיי אמת על העולם ועל החיים, ואור ישראל יאיר פני תבל בכליל יפעתו".

הרב קורא לחיזוק סדרי החיים הטבעיים, המדיניים והחברתיים, הנחשפים ומתגלים עם שובה של האומה לארצה. הרב אף קובע ש"הם הם גופי תורה". הופעות חיים אלו, לא רק שאינם סותרים את התורה והקודש, אלא אדרבה, "כל מה שיתרחבו הגורמים המעשיים ויתבססו, יותר יפעל הרוח המלא קדושה וחיי אמת על העולם ועל החיים". חשיפת הכוחות המעשיים מאפשרת לתורה לשוב אל דמותה השלמה, זו שנפגמה מאוד עם גלותנו ואובדן עצמאותנו.

אחת האבחנות היסודיות בין עת הגאולה לבין עת הגלות הוא בתחום היחס בין עולם המעשה לעולם הרוח, בין הצדדים הגופניים שבחיים לבין מרחבי הרוח והקודש. מרן הרב עסק רבות באבחנה זו. כבר בספרו הראשון, "חבש פאר", הוא קובע שהתפיסה "שיישוב

העולם הזה והקדושה ביראת ה' ואהבתו... לא יכוננו יחד" איננה דבר מוחלט, וזו הדרכה רק למצב של רפיון וחולשה. השיבה לארץ-ישראל אמורה להעלות את עם ישראל למדרגת עבודת ה' "עד שכל מה שיתווסף להם ברכה בענייני העולם, כן יוסיפו כבוד בנפשם ברוממות מעלה וקדושת אמונה ואהבת ה' באמת" (שם, דרוש א). לא עולמות סותרים ראה הרב, אלא עולמות משלימים ומפריים.

המתח שבין העולמות הללו פרנס גם את האיבה ההדדית בין "היישוב הישן" בארץ-ישראל לבין ההתיישבות החדשה. זה האחרון העמיד במרכז פעולתו את בניין הארץ, פעולה שהצריכה העמדת נשמות שהרב מכנה אותם "זרע בהמה". אנשים קשוחים ומעשיים, המוצאים את שאיפותיהם באות לביטוי בבניין המעשי, שדרש כוחות גוף ונפש ייחודיים בעת ראשית התחייה. רבים ביישוב הישן סברו שעולמם הוא עולם מלא, ובהתיישבות החדשה פגשו איום על תפיסת חיים מסורתית האומרת ש"כל זמן שהוסיפה הארץ יישוב, הוסיף השכל חורבן" (חובת הלבבות). בדבריו אלו, כמו בשאר פרקי "אורות התחיה", קורא הרב לגדולי התורה של היישוב הישן לשנות את גישתם. לפיכך הרב מדגיש בפתח דבריו: "ההתגברות הרוחנית העליונה מחזקת את התכנים המעשיים". רק תפיסה רוחנית עליונה, המתרוממת מעל המבט השטחי והשבולני, היא זו שיודעת שאין סתירה בין התורה ובין הנעשה "בעולם ובחיים וכל אשר בס".

חיי שעה וחיי עולם

הרקע לפרק זה ב"אורות התחיה" היא שיטתו של רבי שמעון בן יוחאי השואל: "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזרה בשעת הרוח – תורה מה תהא עליה?", ותשובתו: "אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית בידי אחרים שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם'" (ברכות ל"ה, ב). שיטה זו, התובעת לקיים ככתבו את הציווי ליהושע – "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", באה לידי אכיפה נוקבת כשרשב"י ורבי אלעזר בנו יוצאים מהמערה, ומתפלאים לראות אנשים נוהגים מנהג דרך ארץ, מהם חורשים אדמתם ומהם זורעים אותה. רשב"י תמה על כך: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והוא ובנו שורפים במבט עיניהם שדות אלו (שבת ל"ג, ב). הרב טוען שהשיטה הזו אינה הגישה האידיאלית ליחס הראוי בין לימוד תורה

לחיי המעשה, אלא היא "הושרשה" ברשב"י ובבנו – בני העלייה, המכונים בפי הרב "יחידיים", שהרי "אם שניים הם, אני ובני הם" (סוכה מ"ה, ב), כהדרכה לקראת היציאה לגלות. כיוון שעם ישראל הועתק מאדמתו בכוח הזרוע, הרי שהחקלאות וחי הממלכה על כל היקפם, אינם כבר חלק ממרקם חייו הכולל. מטרת ניתוק זה היתה לצורך איזון הכוחות שהופר בעת שעם ישראל ישב בארצו, והגלות נועדה להדגיש ולאפשר בעיקר את העיסוק הרוחני המופשט.

גלות המערה של רשב"י ובנו משמשת בבואה לחי הפרישות בגלות, כשעם ישראל לא יוכל לעסוק בחי המעשה רוחבם במלוא

ומוסיף הרב שגם זאת צריך לזכור ש"גם על זה יצאה מחאה שמימית" – אותה בת קול המחזירה אותם למערה בגערה "להחריב עולמי יצאתם?".

גלות המערה של רשב"י ובנו משמשת בבואה והדרכה לחיי הפרישות בגלות, כשעם ישראל לא יוכל לעסוק בחיי המעשה במלוא רוחבם, אלא ירבה בתורה ובתפילה, והקב"ה ימציא להם פרנסה בדוחק. תורת רשב"י זאת היא, אם כן, תורת גלות.

מו"ר הרב עוזי קלכהיים זצ"ל הפנה תשומת לבי לכך שבמקורות הארץ-ישראליים של סיפור המערה (ירושלמי שביעית פ"ט, מדרש רבה ופסיקתא דרב כהנא פסקא י') לא מופיע כלל המעשה של היציאה מהמערה אחר שתיים-עשרה שנה והתנגדותו של רשב"י לחיי המעשה, אלא מסופר על הסתרות רצופה של שלוש-עשרה שנים. לא רק זאת, אלא שנדמה שהיחס הוא הפוך מלכתחילה. במקורות אלו מסופר שיציאתם מהמערה באה דווקא מתוך התעניינות והתבוננות בעולם הטבעי. הם ראו כיצד צייד פורס מצודה לציפורים, ובת-קול יוצאת וקובעת אם הציפור תילכד או תינצל. בת-קול זו, שמעידה על השגחה פרטית על כל יצור, היא שהביאתם לצאת מהמערה שבה התחבאו מפני ה"צייד" הרומי שביקש את נפשם. והוסיף מו"ר שאפשר שזה מקור למה שכתב הרב בפרק הסמוך (אורות התחיה כ"ח): "הקדושה שבטבע היא קדושת א"י (כפי שעולה מסיפור המעשה ברשב"י בתלמוד הירושלמי) והשכינה שירדה בגלות עם ישראל היא הכשרון להעמיד קדושה בניגוד לטבע (כפי שעולה מסיפור המעשה במסכת שבת שבתלמוד הבבלי)".

לקראת תמורה

סיום דבריו של הרב מבקש בירור: כיצד יתקיים חזונו? כיצד יתרחש הדבר ש"כל מה שיתרחבו הגורמים המעשיים ויתבססו, יותר יפעל הרוח המלא קדושה וחיי אמת על העולם ועל החיים"? האם הדבר יקרה מאליו, או שמא נדרשת פעולת חיבור והובלה של כוחות "הרוח המלא קדושה" עם "הגורמים המעשיים". כל מה שכתב הרב מדריך אותנו לפעול בגדלות ובנמרצות לחיבור זה.

החיבור הדתי ביקש להיות שותף לביסוס החיים המעשיים. הוא אף הפך למוביל בשטחים מסוימים, שהבולטים שבהם הם ההתיישבות והשירות בצבא. אלא שבד בבד הוא "ציפה לישועה". כלומר, שהחיבור מחדש של עם ישראל אל תורתו, יתרחש מעצמו. בינתיים, כך סבר, הוא ימשיך ללמד זכות על המתרחש, עד ש"הדברים יקרו". דהיינו שיום אחד הציונות החילונית תכיר בטעותה, ותאמץ את התפיסה האמונית, ובא לציון גואל... הבעיה היא שחזון זה תלוי כולו באחרים, בתקווה שיקרה דבר שאנו מצפים לו, והסיכוי

לממשו אינו תוצאה של פעולה שלנו. מה שאנו עושים בינתיים – חיזוק החינוך הדתי וההתיישבות – אלו דברים חשובים, אך ההגעה אל היעד הסופי – התגשמות האידיאל שלנו – נתונה בידי אחרים, שלעת עתה לא מראים סימן כל שהוא שהם מצטרפים לחזונו. אדרבא, נראה שהוא מאד מדאיג אותם והם עושים כדי לסכלו.

החיבור הדתי ביקש להיות שותף לביסוס החיים המעשיים אלא שבד בבד הוא "ציפה לישועה". כלומר, שהחיבור מחדש של עם ישראל אל תורתו, יתרחש מעצמו

יש כאלו שמדברים על כך שבעוד עשרים-שלושים שנה יהיה רוב דמוגרפי לציבור הדתי-החרדי. דברים אלו, שמבטאים ייאוש מהחיבור הכללי, מחדדים עוד יותר את השאלה: נניח שכך יקרה, ונניח שכתוצאה מכך נגיע למוקדי השלטון – הנחה שניתן

להפריכה – האם יש לנו תוכנית כלשהי כיצד לנהל את המערכות העצומות של מדינת ישראל על פי תפיסתנו האמונית? האם קיימים בתוכנו די אנשים בעלי השקפה תורנית עמוקה, שיוכלו לאחוז במוקדי העשייה וההשפעה – במנהל, בעסקים, בתקשורת,

בדיפלומטיה ובאוניברסיטאות? לשם כך הלא יש צורך להכשיר צעירים רבים שיוכלו להוציא לפועל את תחיית הקודש בארצנו ובעולם, כחזון הרב.

דומני שקורות המאורעות האחרונים הולידו מגמה הפוכה אצל חלק מצעירינו, המעדיפים לשקוע בעולם מבודד של לימוד תורה מנותק, תוך הפניית עורף למדינת ישראל.

תחת זאת אנו קרואים להעמיד חזון מפורט, ואסטרטגיה ארוכת טווח, שתעמיד אלטרנטיבה ממשית לממסד החילוני על כל אגפיו. הדבר כולל משנה סדורה של תורת המדינה האמונית, דרכים להנחלת השכלה מתאימה, תורנית וכללית, על-מנת להגיע לעמדות השפעה ולהיות ראויים יותר להוביל את מדינת ישראל אל הגשמת חזונו של מרן הרב קוק זצ"ל.

עלינו להציב את השאיפה היסודית על-מנת לבנות את התודעה, להגדיר עקרונות מנחים לפעולה לטווח ארוך וליצור את הכלים הראויים לכינון תמורה שתצמיח ישועה וחיים על פי תורת ארץ-ישראל.

הארה, מתיקות ומרחבים בתורת ארץ-ישראל

מה כתב הרב קוק אל המקובל הרב פנחס הכהן לינטופ? מה היה דמותה של התורה בזמן המקדש? הרב ברין על חזונו של הראי"ה

ניתוח בלב האומה

לעיני רוחו וחזונו של מרן, הראי"ה זצ"ל, היסוד, העומק והלב של כל תקומת חייו הנרקמים מחדש בארץ-ישראל, חייב היה להיות דווקא התחדשות, התגדלות והכללה בתפיסת התורה, "תורת ארץ-ישראל", וכלשון המדרש "וזהב הארץ ההיא טוב – אין תורה כתורת ארץ ישראל".

הרב אליהו ברין

אל אותה תורה מאירה, אשר לה זכינו כשבית המקדש היה קיים, עלינו לשוב. אל תורה המחוברת עם הארת נבואה ורוח הקודש, הניצבת ומקרינה על כל הנהגת החיים הממלכתיים והצבוריים, ובראשה חכמי הסנהדרין היושבים בלשכת הגזית שבבית המקדש – אנו חייבים להתחיל לצעוד. זו חייבת להיות נשמת כל המפעל וכל העשייה בארץ-ישראל.

וכשם שבבנייה הגשמית של מדינת ישראל אנו צועדים בדרך שתחילתה השתדלות וסופה בחינת מתנת שמיים, בעז"ה, בהופעה שלמה של שלטון מלכות בית דוד וביאת משיח צדקנו, כן גם בהתחדשות קומת התורה מחויבים אנו לסלול דרך של גדלות, לשוב אל מלוא היקפי תחומיה של תורה בריכוז וגודל, הן של ים התורה ההלכתי והן של מעיין התורה הנשמתי-האמוני, וסופה של הדרך בחינת מתנה – מובטחים אנו לזכות למה שנאמר "לעתיד לבוא חיים אני נותן לכם" – תורה נבואית הזורמת אצלנו בתכונת חיים ממשיים...

לפני מאה שנה, בשנת תרס"ו, החל מרן הרב בקריאותיו לתלמידי חכמים שבארץ-ישראל לרומם ולגדל את מפעל התורה. ראשית לכל, פתיחת האוצרות של לימודי האמונה בכל מרחביהם. כותב הרב על תורה של עושר, של שפע, חכמה ונועם, על יצירה אמונית רוחנית בעומק וברוחב, מלאה ומקרינה. תובע הרב גודל תורה שכל ערכיה יוצאים אל הפועל דווקא דרך הצינור הרוחני שהאומה כולה מחוברת בו: "תורת חו"ל אינה מכרת רק לדאוג בעד הנפש הפרטית – בעד השלמתה הרוחנית והחומרית... לא כן היא תורת אי". היא דואגת בעד הכלל – בעד האומה, בעד נשמתה ורוחה... " כל הדעות והרעיונות שעלו עד כה בגוון פרטי, צריכים להתלבש בלבוש כללי, לבוש המיוחס לחיי האומה בכללה.

במכתבו אל הרב הגדול, המקובל המפורסם, הרב פנחס הכהן לינטופ זצ"ל, כותב הרב (איגרת קפ"ד) על הדרך היחידה, לדעתו, לתיקון המצב הרוחני בעם, במעט חריפות: "לא כן אחי, לא זו הדרך, לא נבקש כעת אסיפות, כ"א ספרות נייסד – באיזמל חד חרב פיפיות שגופו וראשו ושני חודיו הנם אותיות של שם מלא, נחתוך את הבשר החי אשר לא איבד את סגולתו הליבית... בתחבושת של שפע רוח קודש עליון ונחל עדנים... נרפא את פצעיו, בצמחי דשא שבע טללי אורות עליונים נעצור את זוב דמו, וזרם חיים חדשים ממקור חי העולמים יחל לזרום בקרב הדם החי..." הרב משתמש בתיאור חי, ממשיל את התהליך לניתוח של ממש בגוף האומה, על-מנת להכניס תוכן רוחני, נשמת חיים בכוחות הפועלים.

אל אותה תורה מאירה, אשר לה זכינו כשבית המקדש היה קיים, עלינו לשוב. אל תורה המחוברת עם הארת נבואה ורוח הקודש.

ומוסיף וכותב שם: "אהבת האומה הפשוטה, הישרה, הרעננה והבריאה מוכרחת היא להיוולד להיות כח פועל ומאיר בלב כל הראויים באמת להעטר בשם גדולי ישראל... ועל נקודה עליונה זו

ייבנו כל מגדלי עופל, ובזרועות עוזה תחבק את כל העדרים הרחוקים... ואת רועיהם עמם". במרכז המהפכה הרוחנית הזו מוצא הרב (שם) את עצמו, בגולת הכותרת של מפעל חייו, בתורתו ובכלל אישיותו: "ואנוכי הנני עבד נמכר לרבים לעבוד ולמשא לעם ד' המחל להכות שורשיו... ואני הנני עומד בתווך וברוך השם אשר עשה לי את הנפש הזאת..." ורצה וקיוה לחבר אל רוממות דגלו את גדולי תלמידיו החכמים.

לאור קריאותיו ודרכו הצטרפו רבים. משנתו ותורתו זכו להלמד מאז, במיוחד על-ידי בנו, מרן הרצ"ה זצ"ל, ורבותינו תלמידיו ואלפי תלמידיהם. אבל למלוא גודל הרוח, ומרכזיותה האחדות בלב חיי האומה, עדיין לא זכינו.

להרים את העוז ואת הרוח

ניתן לציין שדווקא בתקופה האחרונה אנו זוכים לפתיחת שערים, וגשרים תוכניים רבים נסללים והולכים אל הציבור הרחב בכמה מישורים – במאמרים, בספרים וגם בשיח בלתי אמצעי. הציבור צמא לתורה והאזוניים כרויות לדעת ולערכי אמת. אמנם חייבים לומר, שבאופן יחסי, מול התקדמות ניכרת שחלה לאחרונה, ב"ה, בהתעניינות בקיום המצוות הפרטי ובהתחזקות בלימוד תורה בציבור הרחב, מורגשות מאוד המבוכה והבלבול בכל המישור הערכי, האידיאלי. עם התרוקנות מתוכן של המושגים הלאומיים במשמעותם החילונית-הגולמית, שקיומם פג תוקפו, ועם הטשטוש התרבותי המכוון של התקשורת

ומושכי החוטים ומעצבי דעת הקהל, נוצרים קרעים מרובים בתוך כיכר החיים הציבורית ומשבר ערכים. לצערנו הקרעים נפערים גם בתוך המחנה התורני ומורגש יתר על המידה הגורם הסקטוריאלי, המפלג. עם ישראל צמא מאוד אל אותה תורה כללית, תורת ארץ-ישראל, אשר רק בה, כנראה, מונחים המפתחות התוכניים, שיזמנו לפנינו את ישראל החי, את בריח החיים של האומה בלב אוצרות התורה, אשר רק בו ייאגד הכול וכל הערכים הגדולים, שלמים ומאירים הם בו, באחדותם דווקא.

ניתן לציין שדווקא בתקופה האחרונה אנו זוכים לפתיחת שערים, וגשרים תוכניים רבים נסללים והולכים אל הציבור הרחב

אנו מופקדים ועסוקים בימים אלו בהשקעת מאמצים כבירים בלא הרף ובמסירות נפש כחומה בצורה, על הצלת אחדות ושלמות ארץ קודשינו ועמה גם על שלמות התורה והעם בכל עוז, במיוחד אל מול תוכניות ומחשבות ההחרבה שלא יתגשמו, חלילה. ואולם בד בבד עם עשייה חשובה ואיתנה זו, חייבים להקשיב לקול הקורא, לתת מענה לצמאון הרוח הבוקע מכל עברים, להמשיך ביתר שאת ועוז את חזון חייו של מרן הרב בתורתו

הגואלת. להרבות מחשבה איך להוסיף ולהתחזק מאוד בבניין קומה עליונה עוד יותר של כל מושגי חיינו הרוחניים, בעומק וברוחב, ולעלות מדרגות. על-ידי כך יתווספו עוד ועוד תלמידי חכמים גדולים ומאירים אשר יוכלו להוות ביחד את הדבק החי והאמיתי של האומה.

גאווה לאומית ואהבת ה' ע

בימי העומר אנו מעפילים ועולים, סופרים את ספירותינו – "וספרתם לכם" – וספרתם את עצמכם. עצמיות חיינו הלאומיים נולדה ונתגבשה לעם ביציאת מצרים בחג הפסח. צעידתנו אל היותנו מוכשרים לתורה – אל חג מתן תורתנו, בנויה מנדבכי בניין של עצמנו, על התכנסות והפנמה ערכית, תוכיית של אבוקת חיינו הרוחנית-הטבעית בעצמה, בעושרה ובאדירותה.

בימים אלו מלווה אותנו דמותו הגדולה והמאירה של ר' עקיבא, להשלים הופעתה ולתקן את החסרון שנמצא ברבבות תלמידיו. לשוות לנגד עינינו את התלמיד חכם הענק הזה, שהכול נמצא בו ביחד. ר' עקיבא היה מלא וגדול כל כך, עד שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, שכל התורה שבעל-פה המסורה בידינו משתלשלת עד אליו – כולהו סתימאי אליבא דר"ע – שהתאחדו אצלו אהבת הרע עד כלות ואהבת הבורא במסירות נפש ארוכה של מפעל חיים, שכל ימיו היה מצטער מתי יבוא לידו ויקיימנו "בכל נפשך, ואפילו נוטל את נפשך". ויצאה נשמתו ב"אחד", מעל כל אלו, מתנשאת ומתמצתת אישיותו הענקית ותורת האהבה הזו, בראיית העושר מלאת הגוונים שהכל נכלל בה – באהבת האומה כאחת אל

צעידתנו אל היותנו
מוכשרים לתורה –
אל חג מתן תורתנו,
בנויה מנדבכי בניין
של עצמנו, על
התכנסות והפנמה
ערכית

דודה – שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קודשים.

דווקא מתוך כוליות מבט זו היה ללוחם ללא פשרות על גאוותנו הלאומית שלא להתקפל מול האימפריה הרומאית, שהיה לו ר' יוחנן בן זכאי לתבוע מן הרומאים את

37 הארה, מתיקות ומרחבים בתורת ארץ-ישראל

ירושלים. ועל כל אלה היה לנושא כליו של בר-כוכבא – "דין מלכא משיחא" – לראות בחזון של אמונה אדיר כוחות גבורה ארץ-ישראליים הם כוחות של הארה א-לוהית משיחית ושכינה מתגלית ויוצאת בצבאותיו.

חמושים בגודל אורו ותורתו ובמבטו המלא תקווה אין-קץ לראות שועל יוצא מבית קודש הקודשים ולהוסיף להאמין בבטחון הישועה – צעדנו שנות גלות ארוכה, ודרך גדלות זו עלינו לשוב ולהבנות. מעיין החיים הלאומי העמוק שלנו, המלא אהבה וגודל במסירות נפש ובגבורה חייב להיות נר לרגלינו. חייבים ללמוד תורה מתוך גדלות ומתוך אחדות היריעה הרוחנית. הכל שייך והכל מחובר. "מחוברות" בתוך תורה ו"מחוברות" בתוך האומה, בתוך אהבת אמת עם פנים נשמתה ועם גודל חייה האמיתיים, האהובים, ולפכות את מעיינות שמחתה.

כל קורי העכביש של התקשורת ותועמלניה, ושל התרבות הריקנית המערבית, החודרות אל ה"ואקום" שנוצר בחיים הלאומיים, לא יוכלו לגודל הרוח התורתית-הנשמתית. תורת ארץ-ישראל מוצאת במרחביה מקום לכל הגיון ולכל צד של דעה ואמת, אפילו היותר רחוקות, עושר די בה למצוא להם את ביטויים הנכון. כל המנסים ללקט שברי רוחניות בהודו או באיי המזרח הרחוקים יבוארו ויתבסמו. תלמידי חכמים מוסרי נפש רוחניים צריכים להימצא בכל אתר להשביע ולהחיות את כל דורש ובכל מקום ובאופן הגדול והאחדותי השלמים.

יש לנסות לסלול את שופר הלב ואת כינור החיים של האומה באחדיותה, לא מתוך נוסח של פשרנות ומורך אלא בעוז רוח ובאומץ. משנת חייו ודרכו של הראי"ה זצ"ל צריכות למצוא את מקומן בעומק ובלב כל החיים הציבוריים ובביחד האמיתי של כולם. ונזכה, בעז"ה, להתקיימות המלאה של "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", "ואור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

מלכות מתוך יראת ה'

היא מלכות נצח

מתי יש סכנה בכוחה של התורה? האם ראש הסנהדרין יכול לטעות? הרב גולדפישר על קנאה, על לב ועל עמלק

אל תהיה דואג

עם ישראל קיבל את תורת ה', שהיא מתנה גנוזה, כלי חמדה. בתורה כוח אדיר, א-לוהי, היכול לרומם את האדם, לקדשו ולהביאו למעלות נישאות. בשל מעלה זו יש צורך

בהכשר מוקדם של יראת ה' ומידות לפני הלימוד. ללא הכשר, התורה לא תרומם את האדם.

הרב צבי גולדפישר

חז"ל אסרו ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון ולגוי. החיבור של אדם כזה

עם כוחה העליון של התורה, לא רק שלא ירומם אותו, אלא יש חשש גדול שייצור כוח הרס אדיר. אדם כזה, המקבל כוח ציבורי – כוחו מתעצם וסכנתו מרובה. דוגמה לכך היא פרשת דואג האדומי.

שאול המלך היה מצויץ במידותיו ובתורתו, נחבא אל הכלים, עניו ותלמיד חכם. בשנתו הראשונה הקים צוות שרים ויועצים, ואחד מהמיוחדים שבהם היה דואג האדומי. דואג היה גדול וגיבור בתורה, אביר הרועים אשר לשאול, ראש הסנהדרין. בגמרא דורשים עליו שהיה בקי בכל אותיות התורה ובכל הלימודים שבה ובקי בהלכות פסוקות ואפילו בסוגיות נדירות. הוא שאף לקדושה והיה מתבודד במשכן שילה. ואולם למרות מעלתו וגדולתו, הוא טעה והטעה את שאול בענייני תורה והנהגה, המיט אסון על עצמו, על שאול ומלכותו ועל העם. דואג חשב שבגלל גדלותו הוא רשאי לחלוק על שמואל ועל בית דינו.

במלחמת עמלק היה דואג הגורם לכך ששאול לא קיים את ציווי שמואל, למחות את עמלק, כפי שכתוב במדרש תהילים. הוא סבר שיש לרחם על עמלק, והסיק זאת מהתורה, שאסרה להמית בהמה ובנה ביום אחד משום רחמים, וכן מקל-וחומר מעגלה ערופה, שהתורה חסה על נפשות. בעוצמתו התורנית והמוסרית הפחיד את שאול ואילצו לפעול על-פי דעתו, כנאמר בילקוט שמעוני: "כי יראתי את העם", והכוונה היא לדואג ששקול כנגד כל העם ושאול היה ירא ממנו.

דואג קבע שדוד וכל צאצאי בועז ורות המואביה פסולים לבוא בקהל, והוא למד זאת מדין "לא יבוא מואבי בקהל ה'". זאת בניגוד לקבלת חז"ל, שעל-פי פסוק זה מואביה אינה

נפסלת. בספקותיו על דרשה זו בלבב את חכמי שאול. שמואל, ששמע מפי אבנר את הספקות, הבין שספקות אלו הן של דואג והגדירו כמין. למרות שהיה גדול בתורה וראש הסנהדרין, נחשב מין. דואג גרם לשאול לקנא בדוד. נראה שהוא סייע להגדירו מורד במלך ומחויב מיתה, והמשיך בפלפולו וקבע שבכך נחשב כמת ולכן אשתו מיכל מותרת להינשא. ובמדרש נאמר על כך שהתיר שפיכות דמים ועריות.

דואג סיפר לשון הרע על אחימלך הכהן הגדול שסייע לדוד. נראה שסבר שלשון הרע מותרת נגד מורדים ובעלי מחלוקת. הוא החיל על אחימלך דין מורד בעצמו, כיוון שסייע לדוד שחשבו למורד. בנוסף הוא הוכיח שאחימלך נחשב מורד כיוון שנשאל באורים ותומים על-ידי דוד, ודעתו היתה שרק מלך רשאי לשאול באורים ותומים. זאת למרות שכל חכמי הסנהדרין ושמואל פסקו שכל מי שהציבור צריך לו יכול לשאול באורים ותומים.

כיוון שפסק בניגוד לכל החכמים, הוגדר כ"ממרה בית-דין". הוא הוסיף ופסק מיתה לכל כוהני נוב, הרג במו ידיו גם את הנשים הטף והבהמות, מה שלא עשה לעמלק, והחריב את משכן ה' שהוקם על-ידי שמואל הנביא בנוב.

כיוון שפסק בניגוד לכל החכמים, הוגדר כ"ממרה בית-דין". הוא הוסיף ופסק מיתה לכל כוהני נוב, הרג במו ידיו גם את הנשים הטף והבהמות, מה שלא עשה לעמלק, והחריב את משכן ה' שהוקם על-ידי שמואל הנביא בנוב.

גדול בתורה, לקוי במידות

שאלת השאלה, כיצד הגיע גדול בתורה לטעויות נוראיות כאלו?

הגמרא בסנהדרין מביאה שלושה הסברים:

דואג לא סבר שמועתו. כלומר, הוא למד הרבה תורה אך לא עמל והעמיק בטעם

ההלכות. הטעם הוא העיקר לפסק ההלכה וללא ידיעתו טועים. לכן יש ללמוד מרב. דואג סמך על הבנתו שהיתה שטחית. אולם הגמרא דוחה הסבר זה, שהרי נאמר עליו שהיה עמל וספר ושקל כל אותיות התורה.

לא הסיק שמועתו בהתאם להלכה. שנאמר:

”סוד ה' ליראיו”.

אפשר שהכוונה שלא למד תורה על-מנת לקיים.

הוא אכן פלפל בתורה, אך לכלל הכרעה לא הגיע ולא שאף לכך. התורה היתה מופשטת בעבורו, וכשהיה צריך להכריע הכרעותיו לא היו בהתאם להלכה אלא על-פי נטיות לבו.

מידות טובות ויראת ה'
הם תנאים בסיסיים
לתורת אמת. לתורה
יש כוח עצום לקדש
ולרומם את האדם,
אולם אצל אדם בעל
מידות גרועות, הכוח
הזה יכול להרוס

רבה עונה: ”רחמנא ליבא בעי, שנאמר: וה' יראה ללבב”. כלומר, לא היתה לו יראת

שמים. ולרש”י זה ההסבר לדעה הקודמת: בגלל חוסר יראת שמים לא זכה לכוון להלכה.

גם מידותיו היו לקויות, שכן כדברי חז”ל הוא היה קנאי, אוהב לשון הרע ואכזרי.

מידות טובות ויראת ה' הם תנאים בסיסיים לתורת אמת. לתורה יש כוח עצום לקדש

ולרומם את האדם, אולם אצל אדם בעל מידות גרועות, הכוח הזה יכול להרוס. במדרש:

”אמר ה' מתורתי אתה בא למרוד בי”.

כשדברים אלו נוגעים להנהגת הציבור הם חמורים יותר. אפשר שכל הני”ל קשור

להקמת המלכות הראשונה של שאול. דואג מרגיש אחראי בתורתו ובעוצמתו לבסס את

מלכות שאול, שהיא מלכות ישראל.

כשדוד גילה גבורה א-לוהית מול גולית והיה יוצא ובא לפני העם, והעם החל לאהוב אותו, ראה בכך שאול ערעור מעמדו כמלך (ייתכן שבעצתו של דואג). הדברים הגיעו לכך שדוד הוגדר כמורד במלכות, למרות שלא עשה מעשה במגמה זו. דואג מרחיב את השימוש בדין מורד במלכות, שבעצם אינו דין מוגדר כרוב דיני התורה ונועד לחזק את מעמד המלך. השימוש הרחב בדיני מורד במלכות נועד לחזק את מעמדו של שאול שהחל להתערער.

ייתכן שהריגת כל כוהני נוב, נשיהם, טפם ורכושם, למרות שהם לא עשו שום מעשה מרידה, נועדה להרתיע את כל העם. אפשר שהחיל עליהם דין שמלך ובית-דין מכין ועונשין שלא מן הדין משום צורך השעה ומשום "מגדר מילתא". ואולם גם דין זה אינו מוגדר ונועד לחזק מעמד הדת, והוא מאוד מוגבל בשימוש.

דואג השתמש בדיני תורה חריגים אלו שלא במקומם, וגרם קלקול חמור במלכות שאותה רצה לחזק. גם בפרשת כשרות דוד לבוא בקהל, אפשר שניסה לדאוג לייחוס של מלך ישראל שיהיה כשר מכל פקפוק. לכן אמר לשאול שדוד, למרות מעלותיו האשיות, לא רק שלא ראוי למלכות אלא שלא ראוי לבוא בקהל.

מלכות ארצית שהביאה לנתק

אפשר שרצונו של דואג היה לבסס את הנהגת המלכות על בסיס הגיוני אנושי ולא על בסיס א-לוהי ושיעבוד לגזירות התורה. קשה היה לו לקבל את ציווי התורה שהיה נראה לו אכזרי, להשמיד את עמלק. ובאצטלא של קדושה הוא מוכיח שרצון התורה הוא רחמים ומוסיף על זה "לזבוח לה' אלוקיד". ועל זה אומר שמואל לשאול ובעצם לדואג: "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אליים".

דואג היה מבוסס כלכלית, כפי שכתוב בתהילים: "הנה הגבר לא שם א-לוהים מעוזו ויבטח ברוב עשרו יעוז בהוותו". ייתכן שהוא חשב שהמלכות צריכה להיות מבוססת כלכלית, להיות ארצית, להתקיים בדרך העולם. היה איש ההווה ככתוב: "יעוז בהוותו". בכך הוא גרס לנתק בין שאול המלך לשמואל הנביא, ששפט את ישראל בדרך של שיעבוד לה'.

לאחר שלא קוים הצייווי להשמדת עמלק – "ולא יסף שמואל לראות את שאול עד יום מותו". אפשר שהגדרת שמואל את דואג כמין לא היתה רק כיוון שלא קיבל את דברי חז"ל, אלא בגלל הדרך שבה השפיע על התנהלות ישראל וייחסם לתורה ולצייווי ה'.

כך אפשר להסביר את מלחמתו הקשה של דואג נגד דוד, שבמאבקו נגד גולית קבע שעיקר המאבק הוא על "חירוף מערכות א-לוהים חיים". כלומר שדוד ראה את הצבא כמייצג את שם ה' בעולם.

חז"ל דרשו על הפסוק: "קנאת ביתך אכלתני וחרפת חורפך נפלו עלי" – על זה קינא דואג בדוד. דוד שאף וחשב על בית-המקדש בידועו שזה עיקר מהותו של עם ישראל, וממנו תבוא קדושה לכלל ולפרט. על זה קינא בו דואג וחרף וביזה אותו. אולי כיוון שלא ראה בכך את העיקר. ואכן דואג הוא זה שהרס את משכן נוב שבנה שמואל לאחר הרס משכן שילה.

בסופו של דבר התברר ששאיפת דואג לחיזוק המלכות וביסוסה היתה שקרית. בילקוט שמעוני נאמר, שהגר העמלקי שהרג את שאול במלחמת פלשתים בגלבוה היה דואג או בנו של דואג. דוד, ששאף לקדושה, דאג לחיזוק המלכות באמת מתוך הקודש שבה. לכן דאג לשלומו של שאול למרות שרדף אותו, ובמותו ראה מות משיח ה'.

מאישיותו ומתורתו של דואג לא נשאר מאומה. לפי המשנה בסנהדרין, אין לו חלק לעולם הבא. תורתו ופולפוליו לא נידונו בבתי מדרשות ונגזר שלא יהיו מצאצאיו תלמדי חכמים.

שאול המלך, לעומתו, אף שניתן היה לחשוב שהוא אשר חטא בחטאים המוזכרים, לא נידון בעונשים החמורים. הוא זכה במסירות נפשו לעולם הבא ואף להיות במחיצתו של שמואל הנביא. מצאצאיו היו גדולי תורה ומושיעי ישראל – מפיבושת בן יהונתן ואסתר המלכה.

דוד, שביטל עצמו לתורה ולקדושה ועמל בתורה, זכה שתהא הלכה כמותו. זכה למלכות נצח וצאצאיו – גם בזמן הגלות – זכו להיות ראשי גלויות ונשיאי העם בתורה ובהנהגה.

דבקות בארץ החיים

מדוע דווקא יהושע הכניס את ישראל לארץ? ☉ מה היחס בין "פנים אל פנים" למאבק על הארץ? ☉ הרב בדיחי על עץ החיים, על ברית מלח ועל כפייה ☉

תורה קודמת לממשלה

הדבקות בה' א-להים חיים ומלך עולם היא בקיום דבר מלכו של עולם, בקיום תרי"ג המצוות שנתנו לנו בסיני מפי הגבורה, "דבר ה' – זו הלכה!" וכן קובע ומלמדנו דוד מלך ישראל החי והקיים: "כל מצוותיך אמונה" (תהלים קי"ט), וקיום התורה בפרטי הלכותיה היא האמונה.

הרב יוסף בדיחי

יש להבהיר ולשנן את אשר חזר ולימד ופרסם פעמים רבות מרן הרב צביהודה הכהן

קוק זצ"ל, ואחת מהן לאחר שהממשלה והצבא עקרו את ההתנחלות-ההיאחזות ה"בלתי חוקית" הראשונה בשומרון – בחווארה – מעמד שבו השתתף ונכח רבנו זצ"ל: "אנחנו מצווים ע"פ התורה ולא ע"פ הממשלה. התורה קודמת לממשלה, התורה היא נצחית, והממשלה הבוגדת הזאת היא עוברת ובטלה" (ארץ הצבי עמ' ל', קובץ לזכרו עמ' 47).

ערכה של הממשלה, הכנסת, הדמוקרטיה ורצון העם החי היום, הוא אך ורק כאשר הם אינם מנוגדים לדברו של הקב"ה – לתורה ולנצח ישראל, וכדברי חז"ל: "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם" (שבת פ"ח ע"א).

הדבקות הגדולה ביותר היא הדבקות בארץ החיים העליונה ארץ-ישראל, כמבואר בזוהר הקדוש פרשת מקץ: "אית ארץ חיים לעילא והאי איהו ארץ ישראל" [יש ארץ חיים למעלה וזאת היא ארץ-ישראל] (ח"א דף קצג' ע"א). וכן מלמדנו גדול העולם המהר"ל: "...חמש מעלות אמצעיות שהם התעלות ישראל, לאחר חמש אמצעיות, זכר חמש מעלות קדושות שעל ידם הדבוק עם השם יתברך, ויותר מזה שנתן התורה הוא דבוק יותר, ויותר

מזה [מהדבקות בתורה] שהכניסם לארץ ישראל, כי הארץ הזאת, היא לחלקו של השם יתברך, וכמו שאמרו ז"ל: 'כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה'. [וחוזר ומדגיש] וזהו הדבוק יותר. ויותר [לאחר הדבקות בארץ ישראל] שבנה להם בית הבחירה, והשם שוכן איתם לגמרי" (גבורות ד' פרק נ"ט בסופו).

ערכה של הממשלה,
הכנסת, הדמוקרטיה,
ורצון העם החי היום,
הוא אך ורק כאשר
הם אינם מנוגדים
לדברו של הקב"ה –
לתורה ולנצח ישראל

וכן מאיר את עינינו הרואה הגדול מורה הדור והדורות מרן הרב זצ"ל: "...ארץ ישראל ודאי תשאר ותהיה הבסיס לכל" (אגרות הראי"ה אג' קמ"ו) וממשיך להדריכנו: "בעת הזאת, הננו כולנו קרואים לעבודה, כל אחד ממנו צריך ליתן יד לבנין האומה ולהחזקת מלחמתה הפנימית והחיצונה. עיקר הכל [יש לחדור אל] התוך הנשגב שבאהבת ציון [ולדעת] איך לשגב את בנין הארץ שהיא הבסיס לכל אור החיים לנו ולכל". ומרן הרב זצ"ל ממשיך לעודד ולחזק כנגד הממעטים בערך הפעולה למען קיום

מצוות העשה של יישוב ארץ-ישראל, ואומר: "שלא להתבהל מפני הרבים הנסוגים מהקשר הגדול לישראל וארצו. [ומבהיר את הקשר של ישראל לארץ ישראל:] שכל צפיה וישועה וכל קדושה ואמונה וכל דחיית דופי וכפירה [קירוב לבבות, פנים אל פנים, רק] בצירופה יצלחו" (אגרות הראי"ה אג' קעח").

הרפואה היא התשובה אל הארץ

ובמקום נוסף ממשיך להבהיר: "אחים יקרים, הכואבים את כאב עמנו בכל מלוא נשמתם את הריסותיו ואת צרותיו ואת עלבונותיו הנוראים, היודעים ברור ששום רפואה ושום הקלה של המצב המחריד של הכלל כולו לא תתכן שתבוא זולת על-ידי תשובה אל ערש ילדותנו ארץ הקדושה, לבנותה ולהבנות בה!" ("תוספות התשובה" שבסוף אורות התשובה במהדורת אור עציון עמ' קנג', אוצרות הראי"ה במהדורת תשס"ב ח"ב עמ' 227).

וכן מלמדנו הגרי"מ חרל"פ זצ"ל: "...הנקודה העיקרית היא ארץ ישראל וממנה נובע הכל" (מי מרום חלק ו' עמ' קצו). "ארץ ישראל היא עצמות החיים, היא למעלה

מבחינת עץ החיים... **עץ החיים** היה עולה **מגן עדן לארץ ישראל** והיה מתעלה מבחינת עצמיות החיים הם חיי האצילות" (שם עמ' רלד').

וכן לימד והדריך מרן הרב צביהודה הכהן קוק זצ"ל כי **"אנחנו יהודים של נגלה"**, ופסק **הלכה למעשה** בפועל ממש, כי המאבק **על עצמיות החיים** למען הדבקות בא-לוהים חיים למען שלמות כלל ישראל ושלמות התורה הוא **בקים ההלכה המפורשת**, ומצוות העשה של יישוב ארץ-ישראל היא היסוד והשורש לכל התורה כולה, וכדבריו באחד מכרוזיו שהתפרסמו ברבים: **"מסירות נפשנו הברורה והמוחלטת על כל חלק של ארץ חיינו-קדשנו, נחלת אבותינו נבואתנו ממלכתנו שכינתנו, המחויבת עלינו ביהרג ואל יעבור לעומת כל כפיה שהיא, שהיא יסוד ושורש לכל התורה כולה [ואיננה פרט חלילה], ש'מצות ישיבת הארץ היא מצוה הכוללת את כל התורה'**, כדברי קודשו של הגאון הקדוש רבי חיים בן-עטר ב'אור החיים' בסוף פרשת ניצבים, ואשר הארץ הזאת שייכת לכל רבבות עמנו בית ישראל בכל מקום שהם" (גאולת אור הצב"י עמ' 265 ארץ הצבי עמ' סט').

וכך נהג בעצמו בעלייתו להתנחלות הראשונה – המאחז **"הבלתי חוקי"** הראשון בחווארה – כנגד הוראת הממשלה וכנגד ההוראה המפורשת של שר הביטחון ונגד "רוח העם" הזמני העכשווי, המחבלים במציאות חיינו ותחייתנו הא-לוהית בארץ-חיינו בשם ה"דמוקרטיה", וקבע ובירר מפורשות את קיום מציאות חיינו הא-לוהית, ובירך ברכת שהחיינו ו"מצבי גבול אלמנה" בשם ומלכות בנוטעו את העץ במקום. כאשר בא אליו קצין וביקש ממנו להתפנות, רבנו זצ"ל התנגד והגיב בצורה תקיפה החלטית וחד-משמעית, וכך אמר: **"על מנת מסירות נפש! תכניסו אותי לבית הסוהר, תכו אותי – זה לא ילך! אלו דברים בטלים ומבוטלים. גם אם כל הממשלה הזאת תבוא לכאן, זה לא ישנה שום דבר, מסירות נפש על מנת יהרג ואל יעבור!** [וחזר שוב והדגיש כדי להסיר ספיקות: **זה דין, הלכה של תורה!**" (גאולת אור הצב"י עמ' 216 עטורי כהנים אדר א' התשס"ג).

דין זה של מסירות נפש על ארץ-ישראל, הבהיר רבנו זצ"ל פעמים רבות, בהסתמכו על **פסק ההלכה למעשה** לרבים של מרן הרב זצ"ל: **"...אבל כשיש כח נופה ומכריח, בין שיהיה מישראל או מאומות העולם, אז אין שום הבדל בין קלות לחמורות, וכל המצוות כולן יש להן בנוגע לזה דין של חמורות, וההיסתוריה שלנו מלאה מעובדות כאלה, שבשעה**

שהיו חפצים **לכוף את ישראל** לעבור אפילו על **דבר קטן מהדת**, עמדו כנגד הכופים **בכל כח, ויש שהגיעו הדברים גם למסירות נפש**... (אגרות הראי"ה אג' רלז').

וכן מצינו גם בדברי הראשונים: "אבל **בעניי הדת** אפילו הם **מזרע ישראל**, כגון מחטיאי הרבים, המוסרין והאפיקורסין ודומיהן [דוגמאות רבות לאחרונה בתקופתנו וד"ל], דינם כדין גויים הגוזרים על הדת" (רבי אברהם בן הרמב"ם ב'המספיק לעובדי ד'י' שער הבטחון).

בהכרת רבנו זצ"ל את תקופת התחייה והגאולה הנוראה שבה אנו חיים, מתוך גדלות של תורה בתמימותה לכל הלכותיה ופרטיותיה בנגלה ובנסתר וקיומן, קבע ופסק **הלכה למעשה** בכרוזו המפורסם "לא תגורו": "**חטא ופשע** מסירת קרקעותינו לידי גויים [אפילו ללא גירוש יהודים מבתם והחרבת יישובים רח"ל] אינו אלא חולשה של חסרון דעת אמונה ולא יותר – וזה לא **לטובתם** של ישראל אלא **לרעתם ולכשלונם** חלילה, כמו **לרדיפתם ולסכנתם**, ד' ישמרנו, ולחרפתם ולדראונם. [ופוסק רבנו זצ"ל בהחלטיות]: **אין שום צד היתר, לאיסור תורה** זה של מסירת קרקעותינו לגויים ח"ו, לצמיתות ובהחלט, [ופוסק **הלכה למעשה** לרבים]: ולפיכך **החיוב על כל אחד מישראל**, ועל כל גדול בישראל, על כל חבר ממשלה בישראל, **על כל איש צבא בישראל**, למנוע ולעכב את זה בכל אומץ ועוז, ומן השמים יסייעונו" [ואין כאן כלל עניין של "סירוב פקודה", אלא **קיום הפקודה** - הצו הא-לוהי ומניעת חילול השם!].

מצווה דוחה פקודה

כהמשך לרבנו זצ"ל ובהסתמכם על פסק ההלכה הברור והמוחלט של הרמב"ם: "המבטל גזירת המלך בשביל שנתעסק במצוות אפילו במצוה קלה, הרי זה פטור, דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמין. ואין צריך לומר אם **גזר המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו**" (ה' מלכים פ"ג ה"ט), פסקו גם בדורנו מרן ראש ישיבת "מרכז הרב" והרב הראשי לישראל [לשעבר] מורנו ורבנו הרה"ג אברהם אלקנה כהנא-שפירא שליט"א, הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל והרה"ג משה צבי נריה זצ"ל: "בתשובה לשאלתך על **דעת תורה** בענין השתתפותך במסגרת שרות מילואים לעזור בפינוי אדמות ומבנים ביש"ע וגולן, הננו

להודיע דעתנו: ...ככל איסור תורה אסור ליהודי לקחת חלק בכל מעשה של סיוע לפינוי, כפי שנפסק ברמב"ם, שגם אם המלך צוה לעבור על דברי תורה אין שומעין לו".

וכן פסק הרב הראשי לישראל והרב הראשי לצה"ל הרה"ג שלמה גורן זצ"ל: "על אחת כמה וכמה שאין לציית לפקודה צבאית הנוגדת את מצות התורה, והרי ברור שמצות

ישוב ארץ ישראל היא חמורה, מפני שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה... ברור אפוא שפקודה מהצבא, המפירה את המצוה החמורה הזאת, אין לה תוקף. מה אם מצוה דוחה את פקודותיו של המלך, על אחת כמה וכמה שהיא דוחה פקודות של הצבא..."

וכפי שמבאר מורה הדור והדורות מרן הרב זצ"ל: "סבורים אנחנו, שבחכמתנו ופקחות הפקחים שבנו באנו עד הלום, להיות לנו על כל פנים יתד וגדר ביהודה, אתחלתא כל שהיא לאתחלתא דאתחלתא לגאולה, ואנו שוכחים, כי לולא יד ד' בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות לא היו כל מפעלותינו פועלות מאומה, שוכחים אנו, שהיד הסודית הזאת היא כל המפעל. [וממשיך להבהיר ולחנך, לצאת מן

הגאווה:] שכורים אנחנו מביסומים שיש בהם כדי הטעיה [ומתעסקים ב"רוח העם" הזמני, ב"דמוקרטיה" במשברים אידיאולוגיים וב"חילוקים" למיניהם], ובשביל כך אין אנו שמים אל לבנו את חשבונו של העולם הגדול, של אותו העולם, שאדון-עולם מנהיגו ואנחנו יש לנו עמו ברית כרותה באלה ובשבועה, ברית מלח-עולם, השומר על רוח ישראל ונצחו" (מאמרי הראיה עמ' 153).

כך פסקו מרן ראש ישיבת "מרכז הרב" והרב הראשי לישראל [לשעבר] מו"ר הרה"ג אברהם כהנא-שפירא שליט"א, הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל והרה"ג משה צבי נריה זצ"ל

אנו נקראים לפעול עם אל ולהיות מחוברים למהלך האלוהי הגדול של תחיית וגאולת עם ישראל בארץ-חיינו, בקיום מצוות העשה היסודית והשורשית של יישוב ארץ-ישראל – בהשארות ובשמירה על כל היישובים והמאחזים, כי זוהי השמירה על עצמיות החיים של נצח ישראל – ולא לפעול חלילה נגד הצו והפעולה הא-לוהית.

אנו נקראים לפעול עם אל ולהיות מחוברים למהלך האלוהי הגדול של תחיית וגאולת עם ישראל בארץ-חיינו, בקיום מצוות העשה היסודית והשורשית של יישוב ארץ-ישראל – בהשארות ובשמירה על כל היישובים והמאחזים, כי זוהי השמירה על עצמיות החיים של נצח ישראל – ולא לפעול חלילה נגד הצו והפעולה הא-לוהית.

ומפורשים הדברים בתורה שבכתב, מה היתה התגובה הא-לוהית כנגד ענקי עולם ששפחתם ראתה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, אשר פעלו נגד ריבונו של עולם בהתנגדותם להיכנס לארץ-ישראל: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא ... ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר י"ד). ותגובתו של הקדוש-ברוך-הוא: "עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבן". ועל אי "רצון העם" להיכנס לארץ-ישראל, ריבונו של עולם לא היה מוכן לסלוח כלל, ועונשו של הדור ההוא היה: "במדבר הזה יפלו פגריכם" וכו'.

העם הזמני העכשווי לעומת נצח ישראל

ואצל שאול הצדיק מלך ישראל, שלא קיים את מלוא דבר ה' למחות את עמלק, ופעל עם "רוח העם" הזמנית שהיתה אז – כפי שאומר הכתוב: "ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הכרים ועל כל הטוב ולא אבו החרימם" (שמואל א' טו), ובהסברו של שאול המלך את התנהגותו: "אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לד' אלקיך", ושוב בהסברו השני של שאול לאחר וידויו על חטאו: "כי יראתי את העם ואשמע בקולם" – ותגובתו המיידית של הקדוש-ברוך-הוא: "נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים", ושמואל הנביא מתבטא כלפי שאול המלך בחריפות: "יען מאסת את דבר ה' [בכך שהלכת אחרי "רצון העם" הזמני, ונגד רצונו של הקב"ה] וימאסך ממלךך", ובאותו מעמד מבהיר שמואל לשאול: "וגם נצח ישראל [ולא העם הזמני העכשווי] לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם".

אנו נקראים לפעול
עם אל ולהיות
מחוברים למהלך
האלוהי הגדול של
תחיית וגאולת עם
ישראל בארץ-חיינו

וכן לימד והבהיר ופרסם ברבים רבנו זצ"ל:
"ועל כך נצטוינו לא להיות אחרי רבים לרעות. והרעה

הגדולה ביותר היא הרפיון בתודעת שייכות הנצח של

כל מקהלות ישראל וארץ כולה כתורה וכהלכתה. [וממשיך ופוסק רבנו זצ"ל:] וגם אם רבים [מהעם הזמני העכשווי] או כולם [כל העם הזמני העכשווי] יצביעו לעת-עתה ברפיון כזה [לא נגרר אחרי הרבים לרעות, אלא בוטחים אנו ברבונו של עולם כ], הלא ההמשך

האלקי הכללי, של השראת השכינה אשר בתקומת-אמת של ישראל וארצו, ירוממנו ויעביירו מעל כל זה אל תגבורת תקף נצח ישראל וארצו אשר לא ישקר ולא ינחם, כי לא

יש לשמור על כל המורשה שקבלנו מפי הגבורה בשלמות ובגבורה ולקיים את כל התורה כולה ותרי"ג מצוותיה לפרטיה כולן

אדם הוא להנחם. ובשם אלהינו נדגול ונבטח במחסנו-עוז, אשר גם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, בראותם כולם כי שם השם ותפארת עוזו מופיע עלינו ומקומם נתיבות תחייטנו, ואין עוז אלא תורה ואין עצה אלא תורה, הנתונה מאת מלכו-של-עולם כולו וקורא דורותיו ומכוון ומנחיל נחלותיו ומציב גבולותיו הקיימים למספר בני ישראל, אשר זרעו בחיי עולם והמשך דורותיו" (גאולת אור הצב"י עמ' 207 ממורשת הצב"י עמ' יט' וארץ הצבי עמ' מט').

"הארץ היא הלב", כך מבהיר וקובע רבנו בחיי

(עה"פ "ונתתי שלו' בארץ"), ויש לשמור על הלב בכל מאודנו, ולהיות דבקים בא-לוהים חיים ומלך עולם, וזוהי מגמתנו הנצחית, ולא לחנם נרמז דווקא כאן שיהושע בן-נון הוא המכניס את ישראל לארץ-ישראל, כאשר הוא נלחם בעמלק – אשר כל עניינו להפריד ולנתק את ישראל מאביהם שבשמים – ומחלישו לפי חרב, וכך אמר הקב"ה למשה רבנו: "כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע" (שמות י"ז, י"ד) – "כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ-ישראל" (רש"י במקום).

וכן מבהיר רבנו זצ"ל במאמרו "תמימים נהיה – בתורה ובארץ!" (לנתיבות ישראל ח"א): "אין תקומה ופליטה לכלל ישראל ולפרט בישראל לכל העם כולו ולרבבות אלפי שרידי החרב, בחילוק ובצמצום של חיי ארצו אלא בשלמותם ובשכלולם".

וכן הקדוש הרה"ג ישכר שלמה טייכטל הי"ד: "תורה וארץ ישראל בדבור אחד נאמרו, והם תרי רעין דלא מתפרשין. בתורה כתיב: 'תורה צוה לנו משה מורשה', בארץ ישראל כתיב: 'ונתתי אותה לכם מורשה אני ד', הרי דנתיחדו ונתכוונו שניהן בלשון אחד 'מורשה' 'מורשה' לגזרה שוה, להורות דענינם שוה אצלנו ואינם נפרדים" ('אם הבנים שמחה', בתחילת הפתיחה, מהדורת תשנ"ח עמ' מו).

יש לשמור על כל המורשה שקבלנו מפי הגבורה בשלמות ובגבורה ולקיים את כל התורה כולה ותרי"ג מצוותיה לפרטיה כולן, ועל ידי כך אנו זבקים בה' א-לוהינו ונצח ישראל ופועלים עם אל, וכהוראתו של רבנו זצ"ל: "ובתוקף גדולתה וקדושתה זו של אמיתיות מסירות נפשותינו על כך, תתגלה ברכת ד' אלקי ישראל, בתקומת עמו ונחלתו, להפר לעקור ולבטל כל מיני מחשבות ועצות אלה, שזכרם ישאר רק לדראון-עולם בדברי ימי ישראל. ונצח ישראל יפון ויקום לעד כימי השמים על הארץ ברוממות ישועתנו השלמה" (גאולת אור הצב"י עמ' 269 ממורשת הצב"י עמ' יז וארץ הצבי עמ' מו).

"ד' צבאות עמנו משגב אלנו אלקי יעקב סלה"

"לא נסוג ממך תחיינו ובשמך נקרא"

בציפייה לישועה השלמה

יוסף בדיחי

ישיבת "מרכז הרב" ירושלים תובב"א

מושב קשת רמת הגולן

מגורש כפר-דרום תובב"א

להוציא את פנימיות

התורה

לו היינו מצליחים לשכנע את כל העם להיות כמונו היו נפתרות כל הבעיות, וזו היתה הגאולה השלמה האמנם? הרב יוסיפון על הפסגה הגבוהה של תורת הארץ ועל תורת הגאולה

משה וישי, שני בחורים בשיעור ה', ישבו בקדמת בית-המדרש בשעה 24:00 בלילה והתווכחו ביניהם בלהט. כדרכם של דיונים סוערים בשעות אלו היו עוד מיושבי בית

המדרש שותפים סמויים בעל כורחם בדיון. ברקע הדיון עמד ה"מצב" ומפגש ה"פנים אל פנים" שערכו משה וישי בליל אמש. "אה", נאנח משה, "לו היינו מצליחים לשכנע את כל העם להיות כמונו היו נפתרות כל הבעיות, וזו היתה הגאולה השלמה". שלמה, מאזין סמוי לדיון, זקף ראשו וחיך לעצמו: האומנם?

למרות הייסורים, היה שווה

אלפי שנים צועד עם ישראל בדרך לגאולה השלמה ולתיקון עולם במלכות ה', מתוכם אלפיים שנה של גלות מרה, סבל, ייסורים, שואות ורדיפות. בכל הדרך הארוכה הזו ידע ישראל כי עוד יבוא היום שבו הוא ישיר וירנן "אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני" (ישעיה יב, א). בהגיענו ליום הגאולה נודה לה' על כעסו כי נבין שכל הייסורים, הרדיפות והכישלונות היו מכוונים כדי שנגיע בסוף לעתיד השלם המקווה – "כי מראש ימות עולם הגלגל סובב רק לנקודה אחת, שהוא השלמות האחרון שהיא בגאולה העתידה... העולמות ירדו בזמן השבירה כדי שיעלו לאט לאט עד שיחזור הכול למדרגה השלמה" (רמח"ל קל"ח פתחי חכמה).

ביום ההוא נדמה למטפס הרים אשר התייגע ימים רבים בטיפוס על מדרון תלול במשעול צר, מלא בורות וקוצים, ומשהגיע לפסגת ההר והביט על הנוף המרהיב הנשקף משם ציין לעצמו בסיפוק: "היה שווה". אולם לשם כך על הפסגה להיות גבוהה מאוד.

פסגת הגאולה היא בוודאי גדולה מאוד. מורכבת היא מסנהדרין, בית-מקדש, נבואה ומלכות. אולם כל המעלות הללו היו מצויות בתוכנו רק בתקופת הבית הראשון, שהיא רק קטע – אמנם מרכזי ונפלא אך חלקי – מהדרך הארוכה לפסגה. כדי שהגאולה העתידה תהיה פסגה שתעניק פשר לכל המדרונות, עלינו להגיע אליה יחד עם כל הרכוש שצברנו בכל שנותינו הארוכות על בימת ההיסטוריה, כולל שנות הגלות המרות.

מה רכשנו בשנות הגלות? תורה ומצוות. נדבכים רבים עמוסי ספרים ניתוספו לספרייתנו, שהרי משחרב בית-המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. אם כן ברור שהתורה והמצוות הם נדבך משמעותי מאוד בגאולה. עתה יחשוב כל אחד ואחד לעצמו: האם התובנה המקובלת במחוזותינו, שבזמן הגאולה כולם ילמדו תורה וישמרו מצוות "כמונו", היא אכן נכונה? האם רמה כזו של לימוד תורה וקשר למצוות אכן נותנת פשר לכל הייסורים שעברו ישראל בכל הדורות? או שמא בזמן הגאולה רמת החיות והקשר שלנו לתורה ולמצוותיה תגדל שבעתיים? כבר בדורנו אנו רואים ב"ה שאנשים מאמינים שצמחו בארץ-ישראל – הפסיכולוגיה שלהם שונה מאותם שגדלו בגלות. הם אנשים בעלי כוחות חיים גדולים ושאירות גדולות, ורצונם לחיות בתורה ובמצוות מרובה. זו רק ההתחלה, וודאי שבזמן הגאולה נזכה ליותר מכך.

לרמת חיים חדשה וקשר עמוק ופנימי לתורה ולמצוותיה, כזו שיש בכוחה להוות פסגה ללימוד התורה ושמירת המצוות וכל שאר הרכוש הרב שצבר ישראל במשך ימי גלותו, דרוש כמובן לימוד ועיסוק רב בכל מכמני התורה, אך איננו יכולים להסתפק בכך. אדם אוהב, חי ושמוח במעשיו ובעבודתו רק כאשר הוא מבין את פשרם ואת טעמם, לפיכך עלינו למצוא באורח החיים היום-יומי שלנו – חיים שלמים על-פי דקדוקי ההלכה – את המשמעות הפנימית הגנוזה בכל מעשה ומעשה. "סוף מעשה במחשבה תחילה" – הדרך לחיות חדשה עוברת בראש ובראשונה במחשבת, בלימוד תורה מעמיק שיחבר הלכה לאמונה ויקשור כתרים בדרשותיו לכל תג ותג שבפרטי אותיות התורה המעשית.

דרך לימוד זו בנויה על היסוד שהורונו חז"ל ורבותינו הגדולים, שהתורה המצויה בידינו ופסקי ההלכות שלנו הם רובד אחד בגילוי התורה הא-לוהית, אך לתורה זו רובד לפניים מרובד, עומק בתוך עומק (מהר"ל תפארת ישראל י"ג, ליקוטי תורה תזריע). התורה נקראת "משל הקדמוני" – הרי היא כעין משל, ובאמת אותה תורה חמודה וגנוזה שקדמה לעולם תתקע"ד דורות ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים אורכה (שבת פח'). "בכל דבר הלכה פרטית זורח אור העליון הבלתי מוגבל, המוסר האלוקי המוחלט הוא מוצץ מכל דין פרטי ולהמסתכל... מתגלה בכל דבר הלכה תוכן ישותה הפנימי... עד אשר על כל הלכה ופרק יוכל להרחיב שירה חדשה..." (אורות התורה ד, ד).

אומנם אין אדם יכול לעמוד על עומקה של תורה זו, לפי שהתורה א-לוהית היא, וא-לוהים הרי אינסופי הוא. ככל שיצלול האדם לעומק יגלה שעדיין נותרו עומקים שבהם לא נגע. לפיכך אמר הבעש"ט הקדוש (אור הגנוז): "תורת ה' תמימה משיבת נפש" – עדיין היא בתמימותה, שלא נגע בה אדם מעולם. ובכל זאת אנו מוצאים בכתבי חז"ל ורבותינו, שלא יראו ולא נרתעו מלצלול לעומקה של תורה ולדלות משם פנינים נסתרים, תרים אחר הרובד האמוני שבכל מצווה.

גם האדמה קדושה

הרב זצ"ל ראה בדרך לימוד זו את ייחודה של תורת ארץ-ישראל (אורות התורה י"ג, א, ד ועוד), אשר עליה נאמר "וזהב הארץ ההיא טוב - אין תורה כתורת ארץ ישראל" (ב"ר טז, ד). ארץ-ישראל חידושה בכך שגם הארץ קדושה, כלומר גם האדמה – החומר השפל והעכור ביותר, לכאורה – גם היא רוחנית וקדושה. לפיכך זו ארץ שיש בכוחה לגלות את הרוחניות גם בחיי המעשה, לאחד חול וקודש, ותחומים נפרדים בקודש ובלמוד התורה.

בהערת אגב חשוב לציין, שהרב ראה בתחום זה את תורת ארץ-ישראל, אולם לא רק בתחום זה, כי אם גם בכל מרחב הלימוד העוסק באיחוד "ניגודים". כך הוא מציין כחלק מתורת ארץ-ישראל: תורה כללית, תורה שעוסקת גם בענייני כלל ישראל (אורות התורה י"ג, ג); תורה שנותנת כללים לכל ההלכות (שם ה); לימודי אמונה להבנת דרך החיים עפ"י התורה (שם ב).

נמצאנו למדים, שאם חפצי גאולה אנו עלינו להוסיף לשלל האתגרים והאידיאלים הממלאים את עולמנו משימה גדולה וכבירה: תחיית התורה – לימוד תורתה של ארץ-ישראל. אומנם אפשר לטעון: נשאיר את העבודה למשיח צדקנו, שוודאי יידע לחשוף את מסתרי התורה תוך מיזוג הלכה ואגדה בתבונות כפיו, והיו לאחדים בידו. אך לא כך ראו את פני הדברים גדולי ישראל בדורות האחרונים. הגר"א, כחלק מתפיסתו שתפקידנו לגלגל את מהלכי הגאולה לדרך הטבע בלי להמתין לביאת המשיח, ראה בלימוד סתרי התורה נדבך חשוב בבניין הגאולה (קול התור א, א). בחסידות ידוע המעשה מהבעש"ט הקדוש שעלה להיכל המשיח ושאלו: "אימתי קאתי מר?" וענהו: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", כלומר – לימוד הפנימיות להמון רחב יביא לביאת המשיח. השלים את הדברים רבנו הראי"ה, שקרא שוב ושוב לחכמי ארץ-ישראל לעסוק בתורת ארץ-ישראל, ולהרבות בלימודי אמונה שישפכו אור על כל מרחבי התורה (אורות התורה י"ג, ח ושאר קריאותיו הגדולות של הרב). המדקדק בדבריו יראה שלא רק מגדולי הדור תבע הרב להטות כתף למשימה הכבירה, אלא הוא הפנה את קריאותיו לכלל חכמי ארץ-ישראל ותלמידי הישיבות, ואת כולם הוכיח במוסר גדול ונמרץ לבל יקטינו עצמם במקום זה.

את הגאולה ניתן להמשיל לפקק תנועה ברמזור. הרמזור התחלף, המכונית הראשונה נעה מיד, אך עד שהמכונית האחרונה בתור תנוע יעבור זמן רב. כך הגאולה – הגיע זמנה, ה' מתקן את העולם ונגלה אליו שוב לאחר גלות ארוכה. בשנת שש מאה (ת"ר) ייפתחו כל מעיינות חכמה עלאה, אומר הזהר הקדוש. מעיינות החכמה כבר נפתחו, אלא שבתחילה זה מופיע ב"מכוניות הראשונות", ברבדים הנמוכים. בראשונה המדע מתפתח – המהפכה התעשייתית, אחר כך ישראל שבים לארצם מבחינה חומרית, ורק כעת מגיע תור הרובד הפנימי לשוב ולהתפתח – תחיית התורה.

אם תרצו, זו אגדה

הבא להיחלץ חושים למשימה גדולה ונשגבה זו של תחיית תורת ארץ-ישראל צריך בראש ובראשונה לעסוק בהלכה ובאגדה. אולם גם מי שרכש לו ידיעה הגונה בתחומים אלו, עדיין עומד הוא למרגלות הר גבוה מאוד אשר פסגתו לוטה בערפל. הקושי העיקרי נעוץ במציאת הדרך לפסגה – מלבד גובהו של ההר אין בו שביל ודרך, והמטפס עומד ותוהה: מהי הדרך שבה אפשר לפענח את האור והעומק המצויים בפרטי ההלכה? כיצד לא

אטעה? הלא ההלכה והאגדה נכתבו בשני מקצועות נפרדים, ומי יתקע לידי, המקשר ביניהם, שהולך הוא בדרך אמת? קל ואף מפתה להיתפס לקיצורי דרך, אך אז הקישורים הם "וורטים" ו"גימיקים" בלבד, והעוסק בהם הרי הוא כמערב הלכה ואגדה בחוסר טעם ומעלה כלאיים בידו.

הראייה עצמו, שקרא ללא הרף לבניין תורת ארץ-ישראל, הדגיש בדורו בעיקר את הקריאה לשוב וללמוד את החלק האמוני שבתורה, מתוך אמונה שכאשר ירבו תלמידי חכמים העוסקים במקצועות ההלכה והאגדה, סוף הנחלים להתאחד לנהר משותף. הרב לא הציב דרך כיצד לקשר בין שני המקצועות, דומה שמלאכה זו נותרה על כתפיו.

קושי זה, הניצב בפני הבא לקשר הלכה ואגדה, ניצב לא רק בפניו כי אם גם בפני כל לומד אמונה. לומד ההלכה דומה להולך על האדמה שרק בנתיבים מסוימים וידועים יש לו רשות להלך בה, שהרי ההלכה מדוקדקת ופרטנית היא והדרכים ללימודה והסקת המסקנות בה מוגדרות וברורות. לעומתו איש האמונה דומה למרחף באוויר שלכאורה יכול הוא לטוס היכן שירצה, כי בכל מקום יש מעבר ודרך, ומה לי הכא מה לי התם. אך יודעים אנו שאין זה כך. גם בשמים זקוקה הציפור לנתיב ודרך, כי בלעדיו לא תגיע למחוז חפצה, וכדברי שלמה (משלי כט, יח-יט): "שלשה המה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים, דרך הנשר בשמים...". גם לומד האמונה מדמה לעתים בנפשו שיכול הוא לדרוש דרשות ולומר כל שיחפוץ בכל פרשה ותג הנתונים בידו כחומר ביד היוצר, ברצותו ירחיב וברצותו יקצר, עד שאפשר לומר כל דבר על כל דבר. אבל באמת אין זה כך, הרי ישנן דעות פסולות ומשובשות שאינן בגבולות הגזרה, לפיכך צריך למצוא נתיבים וכללים גם בלימודי אמונה. "מגדל הפורח באויר, אף שאפשר להנהיגו ברום האויר, אבל קשה להתוות לו חילוק דרכים בדיוק הגון. כן במהלכי השכל הגבוהים בטעמי תורה צריך גבורה יתירה להתוות להם אורחות פרטיות, כאשר החכמה האנושית מתאמצת ג"כ להתוות דרכים מדויקים במערכת האויר" (אורות התורה ו, ז).

דומה שגם הפתרון למקשרי ההלכה והאגדה, שחפצים לכוון לאמיתה של תורה, נעוץ בדרך זו. עלינו לנסות לחפש כללי יסוד ללימודנו ולראות אם כללים אלו מתיישמים במקומות רבים. בדרך זו צעד המהר"ל מפראג שטבע כללי לימוד באגדה, שמתיישמים במקומות שונים, כמו המשמעות הפנימית של המספרים ועוד (גם במדעים מדויקים

מציבים כלל ומנסים אותו בכמה מקומות, ואם הניסיונות מצליחים מניחים שהכלל קיים תמיד). כמובן עלינו למצוא לכללים אלו כמה ראיות אצל גדולי ישראל משנים קדמוניות, שהתקבלו דבריהם על כלל ישראל (עיין רמב"ם הקדמה למשנה תורה בעניין התלמוד).

גם מי שיזכה וימצא כלל, עליו לזכור ששיימה גדולה וכבירה זו היא משימתם של כלל ישראל, וכל דבריו הם כטיפה בים, וודאי יעברו שנים ודורות, ובתי-מדרש רבים יהגו, יחדשו ויסללו דרכים שונות ורבות עד שיעמדו גדולי ישראל ויסמכו ידיהם על מי מן הדרכים, ויתקבלו הדברים בכלל ישראל, ורק אז יהפכו כללים אלו לדרכים רחבות ומקובלות. ובכל זאת, "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה", והמשיח נקרא "בר נפלי" – הנולד מן הנפלים – כי גם ההצעות אשר יפלו, הלא מכוחן הוא נולד. וכך מצינו בכל הדורות, שתלמידי חכמים קטנים עוררו ושאלו בהלכה את גדולי ישראל, וזכו ליטול אף הם חלק ביצירת תורה שבעל-פה. גם כלל קטן חשוב הוא, שהלא למדנו רבנו הגר"א ב"קול התור", שגאולת ציון תחל מאבן אחת, לכן אל לנו להירתע מלצעוד כתינוק את הצעדים הראשונים.

בהמשך המאמר אנסה בעיני לפרוש בתמצית כלל מסוים, אשר דוגמאות ממנו מצינו אצל גדולי ישראל בשנים קדמוניות. ראשית אבנה את יסודותיו האמוניים, ואחר כך את הכלל עצמו.

דיני חשמל במעמד הר סיני

אחת התמיהות הגדולות הניצבות בפנינו בהשקיפנו על תורה שבעל-פה היא העובדה שישנן שאלות הלכתיות רבות המתחדשות בכל דור, כגון שאלות של חשמל בשבת בדורנו וכיו"ב. שאלות אלו מובאות בפני פוסקי ההלכה, גדולי הדור, אשר מעיינים במציאות החדשה, משווים אותה לכללי היסוד אשר קיבלנו במסורה מדורות קודמים, ופוסקים כיצד לנהוג. כל לומד תורה יודע שהפוסק לא קיבל במסורה ולא מצא בספרים הדרכה מדויקת כיצד לפסוק במקרה זה. הוא בשיקול דעתו דימה את המציאות המתחדשת למקרים אחרים ולכללים קדומים ופסק את פסוקו. אם כך, דעתו הרחבה היתה נדבך מרכזי בפסק ההלכה וביצירת תורה שבעל-פה, וכבר לימדונו רבותינו, אין בית המדרש בלא חידוש.

אלא שתובנה זו מעלה תמיהה עצומה: אם כך, זו תורת האדם ולא תורת ה'! הלא גם אדם גדול – סוף סוף הרי אדם הוא, ואנו מחויבים לתורת ה' בלבד.

בתמיהה זו הרגישו חז"ל וגדולי ישראל והשיבו עליה באומרים "ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור קיבל כל אחד ואחד את שלו מסיני" (שמות רבה כה, ו). הכיצד? הלא בפועל הם בדעתם יצרוה מתוך תורה שבכתב ותורה שבעל-פה שקדמה להם? עונה על כך הטי"ז (או"ח מז,ה) בבארו את ברכת "נותן התורה", שמשמעה שה' נותן לנו את התורה תמיד – "שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום ויום תורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים", כלומר גדול בישראל שכפוף לתורה שבכתב שנתנה מהר סיני הרי הקב"ה ממשיך ונותן לו תורה כל הזמן, בזכות העובדה שהוא עוסק בה (כמובן שמי שאינו מכופף עצמו לפני התורה שבכתב והתורה שבעל-פה, ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, אינו זוכה למתנה זו). לקבלת תורה זו זוכה אותו גדול מפני שיש בו נשמה יהודית, שהיא "חלק אלוהי ממעלה", כלומר, היא היא דבר ה' שמתגלה בתוכו. אותו גדול זיכך עצמו בלימוד התורה ותיקון מידותיו, למד להיות נאמן וקשוב לקול נשמתו הפועם בו, ובכך, למעשה, שיקול דעתו של פוסק ההלכה אינו תורת האדם כי אם צינור שדרכו ממשיך ה' בכל דור לתת את תורתו כהמשך למעמד הר סיני.

כך ה' גם "נותן התורה" בכל רגע, וגם נתן את התורה כבר מהר סיני.

הנה כך מסכם את הדברים הרב (אורות התורה א, א): "בתורה שבע"פ... ודאי כלולה היא תורת האדם הזו בתורת ה' – תורת ה' היא גם היא... " (עייין גם – חגיגה ג: - - כמסמרות נטועים, גיטין ו: - - אביתר בני וכו', מנחות כט: - - משה ור"ע, אורות התורה פ"א, דודי לצבי אגרת ח', איש ההלכה גלוי ונסתר – ובקשתם משם אותיות יז-יט).

דור הגאולה כדור המסכם

משהגענו למסקנה שתורה שבעל-פה היא תורת ה' שניתנת בדרך נסתרת בידי החכמים שבכל דור, נבחן את אותה תורה שבעל-פה. מוצאים אנו לפנינו פסיפס אדיר ונפלא שנבנה בעמל וכשרון א-לוהי רב (בגלוי) בידי עם ישראל וענקי רוחו במהלך הדורות

(ובנסתר בידי ה'). ישנן הלכות שנשנו בדור מסוים ואחרות שהתחדשו בדור אחר. פסיפס זה של תורה שבעל-פה הוא בבואה של פסיפס רוחני אחר – פסיפס הדורות של עם ישראל.

לימדונו רבותינו: "כנסת ישראל את הופעותיה המרובות מגלה היא בתקופות שונות בגוונים שונים" (אגרות ראי"ה תט). עם ישראל בכל דורותיו דומה לקומת אדם השלם. דור אחד הוא הראש, משנהו כתפיים וכן הלאה. כך כל דור ודור מאיר נקודה מיוחדת בעולם עד אשר תואר התמונה כולה "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה" (תהלים קב, ט), מדור דעה ועד דור העקב.

"בכל דור ודור שולט מידה אחת של הקב"ה שמנהיג בהן עולמו שמזה משתנים הטבעים וכל מעשי הדור והנהגותיהם ופרנסיהם" (אבן שלמה להגר"א יא, ט).

ממילא "בכל דור ודור מתגלה דרך חדש עפ"י התורה... פרוש שיש דרכים בתורה שעדיין לא יצאו מכוח אל הפועל" (שפת אמת סוכות תרמ"ח). כי כל דור עניינו לגלות נקודה רוחנית נוספת ונקודה זו מתגלה דרך התורה שהוא מחדש. לפיכך מוצאים אנו את משה רבנו שיושב בבית מדרשו של רבי עקיבא ואינו מבין את התורה הנלמדת שם (מנחות כט), כי זו תורה שמתאימה לדורו של ר"ע. (ועיין תניא אגרת תט, ובתורת הרמח"ל שעסק בכך רבות, עיין בקול הנבואה שו-שז ובהערה תנ"ב שם, אורות הקודש ב' עמ' שד').

עתה נוכל להסיק את הכלל היסודי: כל הלכה שבתורה שבעל-פה (להבדיל מתורה שבכתב שהיא נצחית ומתחדשת בכל יום ויום) נושאת בחובה את חידושו הרוחני של הדור שבו נשנתה, ובשעה שאדם מישראל מקיימה הריהו פוגש וחי נקודה זו. מוטל עלינו להתבונן בעיניים רוחניות בהיסטוריה – היסטוריה, בלשון הרב – כי בהיסטוריה מתגלה דבר ה' שבכל דור, ולפיכך מצווה ללמדה – "זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור" (דברים לב, ז). בהתבוננות זו ודאי ניעזר במאמר למהלך האידיאות בישראל. מכוח התבוננות זו עלינו לנסות ולעמוד על הנקודה הרוחנית המרכזית שבכל דור ומכוחה על משמעותה של כל הלכה והלכה.

דוגמה ליישומו של כלל יסודי זה אנו מוצאים במהר"ל (נר מצווה עמ' יא'), ר' צדוק הכהן מלובלין ועוד רבים רבים מגדולי ישראל שעומדים על משמעותן של מצוות חג החנוכה מתוך התבוננות על התקופה ההיסטורית שבה נוצר החג, תקופה שבה פסקה

הנבואה ולעומתה העבודה הזרה והחל המאבק על החכמות השכליות – ישראל בפיתוח תורה שבעל-פה מזה, ומלכות יוון בהרמת דגל הפילוסופיה מזה.

לאחר שנבנה קומה זו של התבוננות בכל דור עלינו לבנות קומה נוספת – התבוננות בדמותם של גדולי ישראל כהדרת חז"ל: "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו" (ירושלמי שבת א, ב). ו"אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (מגילה טו). זאת מפני שגדולי ישראל מגלמים באישיותם את המסר הרוחני של דורם כפי שמצינו ברש"י (במדבר כא, א) "שנשיא הדור הוא ככל הדור", בדברי הגר"א שראינו לעיל שבכל דור ודור שולטת מידה אחת וכל מעשה הדור והנהגותיהם **ופרנסיהם** הכל הוא לפי עניין המידה ההיא, ובדברי המדרש (ב"ר כ"ד, ב) שהראה הקב"ה לאדם הראשון את כל הדורות "דור דור **ודורשינו**".

יתר על כן "הרי שאינו דומה האור המתחדש מצד חיבור התורה לנפש זו לאור הנולד מהתחברותה לנפש אחרת" (אורות התורה ב, א), "וכשמוסרים תורה שבע"פ נמסרת גם העצמות האישית" (הרב סולובייצ'יק, גלוי ונסתר, עמ' 220). כאשר גדולי ישראל אומרים תורה, הרי דמותם מצויה ומשתקפת בתורה זו לפיכך לומד התורה צריך לשוות את דמותם לנגד עיניו בשעת לימודו (עיין בנושא זה באריכות גלוי ונסתר שם).

נמצאנו למדים את הכלל היסודי, שעלינו לעמוד על משנתו הרוחנית היסודית של כל גדול וגדול בישראל, ומתוך כך על משמעותן הרוחנית של ההלכות הנאמרות בשמו. דוגמה לדבר אנו מוצאים בדברי הרב הנזיר (קול הנבואה עמ' קמז') שהצביע על כך שרשב"י, שר בית הזהר, אבי פנימיות התורה, הוא אשר גם בהלכה עומד תמיד על פנימיות הדברים. דורש טעמא דקרא, שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כי מלאכת מחשבת אסרה תורה – מלאכה שיש בה מחשבה אסרה תורה, ועוד (עיין גם אגרת תקנה שהרב מוצא שיטה עקבית אצל שמואל הקטן ורב יוסף, ובהקדמה לשיר השירים שמוצא שיטה עקבית לרבי עקיבא, ליקוטים בקדושת לוי שמוצא שיטה עקבית לב"ש ולב"ה, ועוד).

ביום שבו נזכה ללמוד את כל מרחבי ההלכה במבט רוחני זה וכל דור וגדול ינגן ניגונו בתזמורת ההרמונית השלמה, הרי שנזכה ונראה "איך שכל תורה שבע"פ כולה לכל פרטיה

והסתעפות שורש רוחה הקדוש של האומה וכולם יחד הפרטים ופרטי הפרטים מציגים הם במלוא החיים והאורה את נשמתה בכל מלוא קומתה...” (אורות התורה ג, ט ומקבילתה בהיפוך – י”א, א). או אז יתקיים בנו הייעוד המקווה לדור הגאולה – דור המסכם וכולל כל הדורות כולם: “עתידים כל הנביאים כולם אומרים שירה בקול אחד, שנאמר ‘קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה’ ציון” (סנהדרין צא:).

כנעם שיח סוד

על הגאון הרב שאר ישוב כהן שליט"א

הבן הנזיר

הרב שאר ישוב כהן שליט"א נולד בירושלים בט' במחשוון התרפ"ח, כדור חי"י למשפחת רבנים וגדולי תורה. הוריו הם הרב דוד כהן זיע"א, המכונה "הנזיר הירושלמי", גאון בנגלה ובנסתר, תלמיד-חבר למרן הראי"ה קוק זצ"ל ועורך ספריו, ובת-דודו הרבנית שרה כהן, צדקת ידועה במעשי החסד המרובים שלה, ממייסדות "אמן" – תנועת נשי מזרחי שהפכה בימינו ל"אמונה".

הרב שאר ישוב למד בתלמוד תורה "גאולה" ואחר כך בישיבות "תורת ירושלים", "מרכז הרב" ו"עץ חיים". רבותיו, ובהם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, העריכו את כשרונותיו ואת אישיותו. בילדותו היה קרוב למרן הראי"ה קוק זצ"ל, אשר גידל אותו על ברכיו ממש וצפה לו גדולות.

מיום לידתו ועד הגיעו לגיל 16 לא עלה תער על ראשו, הוא נעל נעלי בד ונהג כמנהגי נזירות אביו. ואולם כשהיה בן 16 הוקם בבית הוריו בית-דין מיוחד של גאוני ירושלים וצדיקים, והם התירו לו את נדרי הנזירות. עד היום, מתוך אידיאל של קדושת החיים, הוא נמנע מאכילת בשר ודגים ואף אינו שותה יין.

בתקופה שבה למד בישיבת "מרכז הרב" נלחם הרב שאר ישוב כהן בשלטון המנדט, במסגרת תנועת המחתרת "ברית חשמונאים", והיה חבר פעיל ב"הגנה". כמו כן, הוא נלחם במלחמת השחרור והיה ממגיני ירושלים וגוש-עציון בשנים התשי"ז-התשי"ח. כחבר ב"הגנה", ובהדרכתם ובעידודם של אביו הנזיר זצ"ל ושל ראש ישיבת מרכז הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, עמד הרב בראש חבורת צעירים שנלחמו במסגרת החי"ש במהלכה השונים של מלחמת השחרור והקים עם חבריו את הגרעין הראשון של קבוצה דתית לוחמת, מה שלימים נקרא "ישיבת הסדר". הרב ליווה את השיירות לירושלים ולגוש-עציון, נלחם על הגנת הגוש, הצטרף למגיני העיר העתיקה, נפצע קשות בקרב ועם נפילת

הרובע היהודי נפל בשבי הלגיון הערבי. יחד עם שרידי גוש-עציון ועם מגיני הרובע היהודי הועבר הרב לרב-ת-עמון ואחר כך למחנה השבויים ב"מפרק". בשבי נותח ברגלו, אך נותר נכה. היה לאחד ממנהיגי השבויים וזכה להערכת מפקדי המחנה הקצינים האנגלים והערבים של הלגיון הערבי.

גדולי התורה בירושלים ובארץ-ישראל, ובראשם הרב הראשי לישראל מרן הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הסמיכו אותו לרבנות "יורה יורה ידן ידין". בין המסמיכים: הרב יעקב חי זריהן, רב ראשי ונשיא קהילת הספרדים בטבריה; הרב אליהו מרדכי ולקובסקי, רב קהילת ירושלים והרב אליהו רום מירושלים.

הרב שירת בצה"ל שבע שנים, שירות סדיר וקבע, והגיע לדרגת סא"ל. הוא השתתף במשא-ומתן עם הירדנים על החזרת עצמותיהם של קדושי גוש-עציון, השתתף במשלחת צה"ל לארצות-הברית ומילא תפקידים בכירים ברבנות הצבאית, ביניהם רב צבאי פיקודי והרב של חיל האוויר.

הסמכה לסובלנות

ואולם הרב שאר ישוב כהן הוא לא רק גדול בתורה. הוא למד משפטים בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית וקיבל בהצטיינות תואר מוסמך; התמחה בייעוץ משפטי לשיפוט רבני וקיבל תואר עורך-דין וכן עסק בחקר המשפט העברי ושילובו בחוקי המדינה.

רעייתו, הד"ר נעמי כהן, מלווה אותו כל ימיו בפעילותו הרבנית והציבורית והיא אישיות מיוחדת בפני עצמה. הרבנית היא בתו של הרב ד"ר חיים שמשון גולדשטיין זצ"ל, מי שהיה נשיא הסתדרות הרבנים דאמריקה ונכדתו של הנדיב הידוע אהרון (הארי) פישל ז"ל.

בשנת התשי"ג נולדה בתם היחידה אלירז, לימים אלירז קראוס. אלירז ומשפחתה היו מתושביה הראשונים של העיר אפרת, בירת גוש-עציון.

הרב שאר ישוב כהן עומד בראש "מכון הארי פישל לדרישת התלמוד ומשפט התורה", מייסד ה"מדרשה הגבוהה לתורה", ייסד בירושלים את מוסדות "אריאל" והיה סגן ראש

עיריית ירושלים. הוא התנדב לצה"ל במלחמת יום הכיפורים ושימש רב באוגדה שצלחה את התעלה.

כיום משמש הרב שאר ישוב כרבה הראשי האשכנזי של חיפה וזקן חברי מועצת הרבנות הראשית לישראל. כמו כן הרב שאר ישוב הוא חתן פרס הסובלנות לשנת התשנ"א. הוא נשיא התאחדות בני ציון, חבר בחבר הנאמנים של אוניברסיטת חיפה ונחשב לאחד מחשובי זקני תלמידי ישיבת "מרכז הרב" וכמעט שריד אחרון לתלמיד הראי"ה קוק עצמו. כיאה לאדם שעיסוקיו כה רבים ומגוונים, אין פלא שהרב מקובל מאד על שדרות הציבור השונות.

הוא משמש כיושב-ראש הוועדה להידברות בין הרבנות הראשית לישראל לבין הוותיקן, ולאחרונה גם כיושב-ראש הוועדה להידברות בין היהדות לאסלאם ושליח הרבנות הראשית למפגשים בין-דתיים.

תג פחיר

דברים בעקבות האירועים בחברון

מסירות נפש לאורך הדורות מהווה סמל לכל החפץ בכבוד שמים. פעמים שמסרנו נפשנו באופן אקטיבי במעשי גבורה בתוך עמנו או כלפי אויבים מבחוץ, ופעמים בהחלטה הקשה של הימנעות מליטול חלק במקום שאין בו רצון שמים.

תוצאותיה של המסירות לאורך הדורות ניכרות היום בתמונה רחבה, אך לעתים בתוך המאורעות לא ניכרה מעלתה ונחיצותה של אותה הפעולה.

בשנה האחרונה נדרשנו למאבק ולמסירות בקנה מידה שלא הכרנו עד עתה. גירוש יהודים מבתיהם על-ידי אחיהם בני עמם הנו שבר וקרע, וההתמודדות אתו וכנגדו דרשה כוחות אדירים.

לצערנו לא ראינו פרי במאבקנו, והחורבן מילא את היישוב. אך ברור לנו שפיתוחם ושכלולם של ההתמדה במאבק, מתוך מסירות, יכולים להביא לעצירת מכונת הגירוש או לשבש ולהאט מאוד את קצב ההשמדה שלהם.

ניסיון הקיץ האחרון מראה שהבעת מחאה סתמית כנגד החורבן ומבצעיו איננה מוצלחת, אך גם לה יש ערך ומקום במידה מסוימת.

בימים אלו מתגבשת ההחלטה להרוס ולגרש כמה יישובים-"מאחזים", כתחילתו של תהליך ההרס וההשמדה של היישובים ויושביהם ביהודה ושומרון. בראשינו מנסרת המחשבה שאולי עדיף להיכנע ולהשלים עם המצב, לקבל את הגזירה ולתכנן את היציאה מביתנו ללא מאבק, ובכך אולי גם למנוע חילול שם שמים כדי שלא יהיו מראות של יהודים המתעמתים ביניהם.

ואולם ברצוננו להציב כמה מטרות שביגין אין בכוונתנו ללכת בדרך זו, אלא לפעול – ובנחישות – כנגד מחשבת הזדון המדוברת.

אנו מחויבים כלפי שמיא לפעול כנגד פעולות אסורות אלו, מתוך הידיעה ש"לא עליך המלאכה לגמור" אך "לא אתה בן-חורין להיבטל ממנה". היאחזותנו בארץ-ישראל נעשתה

ותיעשה מתוך הציווי הא-לוהי ומכוחו אנו ממשיכים להיאחז, להתפתח ולהיאבק על שלנו לנצח.

אדם מאמין, תהיה אמונתו אשר תהיה, נלחם על ערכיו ואינו מתקפל מהם. אנו ציבור מאמין! ועל כן אנו מוכנים לשלם מחיר בעצם המאבק והעמידה על היקר והחשוב לנו.

"תג מחיר" – התיאבון הגדול שקיבלה הממשלה בעקבות הגירוש בגוש-קטיף ובשומרון בא בעקבות העובדה שמלאכת הגירוש הושלמה תוך זמן קצר כל כך והמגרשים יצאו ממנה שלמים ונקיים. בעמונה ובבית-שפירא נוצרה מציאות חדשה. הריסת תשעה בתים, פעולה פשוטה של דחפור לשעה-שעתיים, הפכה למבצע אדיר שדרש גיוס מיוחד של אלפי חיילים ושוטרים, הוצאת כספים בסכומים אדירים, שבר חברתי גדול, פגיעה בשמם של שוטרים שפעלו כבמשטרים אפלים הזכורים לנו מההיסטוריה בגלות ועוד.

בתצהיר של המדינה לבג"ץ בדבר השאלה מדוע לא "מפנים" "מאחזים" נוספים, נכתב בין השאר על-ידי המדינה שאירועי עמונה מלמדים שהעניין לא כל כך פשוט, ולכן מתעכב.

הוצאת שלוש משפחות מתוך בניין מגורים בבית-שפירא בחברון והעברתן בשלוש ניידות למעצר – פעולה פשוטה וקלה – הפכה למבצע שהגיעו אליו כ-900 שוטרים ושלושה גדודי חיילים, והמבצע הפשוט אך כמה שעות מתישות ולא נעימות.

אם נמשיך בדרך זו, במאבק עיקש ונחוש על כל מאחז ועל כל בית, בניסיון לעכב עד כמה שאפשר, תוך הערמת קשיים, התבצרויות ומהלכים אקטיביים שונים, כל פינוי בית ומאחז יהפוך למבצע מורכב שכרוך בעלויות כספיות אדירות לממשלה. בדרך זו נצליח בעזרת ה' להאט את הגירוש ואולי אף לבטל או לצמצם את המקומות המיועדים לעקירה ולגירוש. המחיר יהיה מאוד גבוה כבר במאחזים, והדבר יכול להביא לחוסר רצון או חוסר יכולת בהשקעת משאבים אדירים להריסת יישובים שלמים. ייתכן שנחישותנו תשפיע על מקבלי ההחלטות להבין שהעניין לא משתלם כלכלית, חברתית וציבורית.

ניסיון העבר מלמד שמי שנאבק וגורש יצא בריא בנפשו מהמצב, ילדיו אחריו קיבלו את המסר הברור של הבעלות והרצון לחזור ובהמשך חזרו לנחלת אבותיהם. מאבקנו העיקש, גם אם חלילה לא ימנע את עזיבתנו באופן זמני, יותר אותנו אנשים בריאים

בנפשם, עומדים על הרגליים ומסוגלים להמשיך את חיינו תוך חיבוק ושמירה על בריאות נפשם של ילדנו עד שובנו הביתה ברצון ה'.

מאבקנו צריך להתחיל היום, ובכוח גדול. ככל שנקדים כך יגדלו הסיכויים להפוך את המצב לטובה בעזרת ה'. המאחזים העומדים בפני עקירה דורשים את התגייסותנו בצורה משמעותית.

בחברון, סביב בית-שפירא, יצרו המשטרה, מג"ב, יס"מ והצבא חילול שבת רחב ובפרהסיא. כוחות הוקפצו והוסעו במשך השבת לחברון, וגם יהודים שומרי שבת הגיעו על-פי הפקודה לחברון.

אנו מוחים על חילול שבת הנורא שנעשה, אנו קוראים למפלגות הנאמנות לתורה היושבות בכנסת לפרוש מהממשלה ולהביע את מחאתם על ביזוי השבת וקודשי ישראל כדי לגרש יהודים בארץ הקודש. החיילים שחיללו שם את השבת מוכיחים שמי שמציית לפקודת גירוש יהודים, גורם לעצמו ולאחרים לציית גם לפקודות של חילול השבת.

לעומתם אנו משבחים את אותם שלא צייתו לפקודת הגירוש, הן בין השוטרים והן בין החיילים. מיעוט זה מבין את הערך של מסירות ונאמנות לבוראו ולצו מצפוני, וברכותינו אליהם.

תנועת קוממיות קוראת לציבור הרחב, מבוגרים וצעירים, נוער והוריהם, להצטרף למאבק ולהיות חלק מהאנשים שפועלים עם א-ל כנגד מחשבות הרשע.

להצטרפות למאגר sms של קוממיות ולקבלת עדכונים בזמן אמת יש לשלוח את המילה "קוממיות" ושם מלא ל-2199.

תנועת קולעיות

הנהגה לאומית בדרך לתורת ארץ-ישראל

מה אנו יכולים ללמוד מ"חוק טל"? ☉ האם הלימוד בארץ-
ישראל צריך להיות שונה מבחו"ל? ☉ הרב לבנון בשו"ת על
תורתה של הארץ ועל תורתו של משיח ☉

מהי תורת ארץ-ישראל? אנו מכירים שני מושגים הנוגעים לתורה: האחד,
תורת ארץ ישראל. המדרש על הפסוק "וזהב הארץ
ההיא טוב" (בראשית ב, י"ב): אין תורה כתורת ארץ
ישראל. המושג השני הוא תורתו של משיח: "תורה שאדם למד בזמן הזה הבל היא לפני
תורתו של משיח" (קהלת רבה י"א, ח).

רבים תוהים ומחפשים מהי תורה זו. יש המנסים לחדש כיוונים בנסתר, או בלימוד
ירושלמי וכדו', ויש הממשיכים במסורת אבות, וסבורים שעצם הלימוד בארץ-ישראל גורם
לו להיות תורת ארץ-ישראל.

כלפי מה דברים אמורים?

אנו צריכים לחזור לדברי חכמים. תורת ארץ-ישראל מחוברת עם תורתו של משיח.

שנים ארוכות היינו בגלות, למדנו הרבה תורה ואנו יודעים בדיוק כיצד לנהוג בשבת
ובענייני כשרות ובכל ענייני המעשה הפרטיים. אבל נעלמה מאתנו תורת הנהגת הכלל,
שהיא תורתו של מלך בכלל, ותורתו של מלך המשיח בפרט.

לכן אנו היום בדרך אל תורת ארץ-ישראל.

69 הנהגה לאומית בדרך לתורת ארץ-ישראל

כאשר תקום הנהגה לאומית חדשה וטובה, אשר תפעל למצוא את המשותף והשווה בין כל חלקי העם, ויחד עם זאת לתת לכל כוח גם זוויות ביטוי מיוחדת שלו – אז נוכל להתקדם ולחשוף את סודות תורת הנהגת הכלל בארץ-ישראל, היא תורת ארץ-ישראל.

מי יכול לשמש מורה דרך בלימוד תורת ארץ-ישראל?
עדיין מוקדם מדי לחפש אישיות כזאת. אנו זקוקים היום למורה דרך כיצד לחבר את חלקי האומה המפוזרים והמפורדים. כאמור, רק לאחר הקמת הנהגה לאומית מאחדת (לא מאוחדת, אלא מאחדת את חלקי העם) נוכל למצוא את מי שיוורה לנו מהי תורת ארץ-ישראל.

כדוגמה לחשיבה כוללת שהיא ראשית הנגיעה בתורת ארץ-ישראל, ניתן להביא את יחסי הכוחות בארץ-ישראל.

מרן הרב קוק זצ"ל לימדנו לראות את שלושת הכוחות הפועלים בציבוריות הישראלית: "שלושה כוחות מתאבקים כעת במחנינו", (אורות ע"מ ע'): הכוח הליברלי, האוניברסלי הכללי, הכוח הלאומי, וכוח הקודש.

לכאורה, אדם דתי וירא שמים יכול לטעון: מה לי ולכוחות האחרים? אני אעמוד על כך שכולם ילכו בדרך הקודש. כולם צריכים לחזור בתשובה ולקבל עליהם את דרך האמת.

חידושו של מרן הרב קוק פותח בפנינו צוהר לתורת ארץ-ישראל. מנהיג גדול מביא לאיחוד הכוחות. על כן, אם משמים נטע הקב"ה חלוקה זו באותו דור, דרכה של תורה היא לנהוג כבוד בכל כוח, לתת לו פתח וביטוי, ובעיקר - לדעת שכל כוח מצמצם את השפעת זולתו ומגביל את כוח הפעולה שלו.

למרות הצמצום וההגדרה, צריך כל אחד לשמוח ולברך על כך שיש כוח אחר המגבילו.

בדורנו נשתנו הכוחות והכוח הלאומי למעשה קרס. תפקידו של מנהיג על-פי תורת ארץ-ישראל הוא לאבחן מחדש את הכוחות, לראות את החיוב שבכל אחד ולקבצם יחדיו לעבודה משותפת.

בעניין חוק טל

דוגמה לסוגיה העומדת על הפרק ומשוועת להתייחסות מתוך תורת ארץ-ישראל היא הגיוס לצה"ל, חוק טל וכדו'. צה"ל הוא ביטוי לכוח הלאומי. עם קריסת כוח זה, חזר גם הצבא והסתאב, והחל להתעסק בפוליטיקה ובעניינים נוספים שאין לו כל קשר אליהם, עד כדי התעסקות בגירוש ובחורבן. הגדיל לעשות כבוד בית המשפט, אשר נטל חוק שתפקידו היה לקרב בין חלקים שונים בעם, דתיים וחרדים עם שאינם כאלה, ולמעשה עיקר אותו וביטל אותו.

כאן ניכר חסרון ההנהגה המאחדת. אילו היינו זוכים, היו הכול מתאחדים סביב "עזרת ישראל מיד צר" מתוך רצון לתת יד איש לרעהו. בהיעדר היד המכנסת, גוברת ידם של המפרידים, "יתפרדו כל פועלי אוון", ואת התוצאה אנו חשים בכל יום.

הלימוד בעולם הישיבות, בעת הזאת, ודאי צריך להישאר כמו שהוא. תמיד אפשר לשפר ולהתקדם, אבל באופן עקרוני, לא זה השינוי המתבקש.

האם אופן הלימוד בבית המדרש צריך להשתנות בארץ-ישראל?

יש מקום ועניין להוסיף ולהרחיב בלימוד חכמת

הכלל, ערך הציבור ונקודות נוספות שבהן נוגעת חכמת הנסתר יותר מאשר חכמת הנגלה. אבל גם חכמת הנסתר צריכה לצאת מהגלות ולעלות לארץ-ישראל. דורות רבים למדו את הנסתר כפי שניתן היה ללמדו בגלות.

גם בכך נפתח לנו חלון בתורתו של הרב קוק, אשר נטל את העקרונות של פנימיות התורה, ובנה מהם תבניות לחיי הכלל. לדוגמה: היחס לארץ-ישראל ולמצוותיה, קיום המצווה כמאמרה לעומת קיום חיים בארץ (דבר שבא לידי ביטוי בהיתר המכירה בשמיטה), היחס לשומרי מצוות ולא להאלה שאינם.

כל אלה הינם תרגומים של החכמה הפנימית עד כדי הסקת מסקנות הלכה למעשה.

71 הנהגה לאומית בדרך לתורת ארץ-ישראל

האם צריך להרפות זמנית מהמאבק על ארץ-ישראל לטובת הנושא החברתי?

ערכים טובים קיימים לעד. ערך האמונה, תורה וארץ-ישראל חיים וקיימים. אולם יש זמנים שבהם צריך ליצור את התשתית הקודמת לכך. כיום, האוזניים אינן כרויות לשמוע ערכים אלו.

כל אחד עסוק בעצמו, במשכורתו, במעמדו, ומעטים הם אשר טובת הכלל לנגד עיניהם. הצורך הגדול הוא, לבנות פנימה את הציבוריות הישראלית. במקום להעמיד את שר החוץ כפועל מרכזי, צריך להעמיד את שר הפנים כעמוד השדרה. עמו צריכות לפעול כל המערכות הדואגות לפנים: חינוך, עבודה, רווחה, בריאות וכדו'.

כל מהדורת חדשות צריכה לפתוח בדאגה לשיקום פנימי, ולא ביחסנו עם העולם, גם לא עם הפלסטינים. יש לתת לצה"ל את היד החופשית לטפל בטרור. העם כולו צריך לבנות מחדש את הקהילה בישראל, את דאגת איש לרעהו ואת הקשר בין הורים לילדיהם וכדו'.

זה החזון הגדול של הנביא: "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

בעניין שאלות לרב לבנון שליט"א ולרבני בית המדרש באלון-מורה, וכן לתגובות ולמאמרים נוספים, ניתן לפנות לאתר "מדאורייתא" בכתובת:

www.mideorayta.org

עדינות נחושה

בנושאי יסוד רבים הקשורים למאבק על הארץ ☉ דעות שונות
בבתי המדרש ☉ ר' מוסא כהן במאמר תגובה על מכתבו של
הרב סדן לנוער ☉

כעס מתוך אהבה

חוברת "קומי אורי" יוצאת ב"ה בגיליונה השביעי, בשעה טובה, ומביאה לציבור את
האפשרות לשמוע ולקבל תורה מתורת ארץ-ישראל, שכוללת בתוכה מורכבות גדולה וצורך

להתמודד עם קצוות שנראים הפוכים.

אנו נדרשים להיות עדינים כתולעת

וקשים כמו עץ, כדברי חז"ל על דוד

המלך "עדינו העצני"; להבין שמי

שמעוניין להופיע דברים בצורה

איכותית וגדולה ושואף להוביל דרך אמונה לעם, נדרש למזג ולחבר; להיות ימין מקרבת

יחד עם שמאל שדוחה, כדרכם של מחנכים שמאמינים בתלמידיהם ואוהבים אותם

ויודעים שהחוסך שבטו שונא בנו.

קשה לכעוס מתוך אמונה ואהבה, קשה להיאבק ממקום של קירוב, אך כבר אמרו

אמוראים על ימינו שמעדיפים הם שלא להיות בהתמודדות זו. מהכרתנו אותנו, אתכם,

יודעים אנו שיש בציבור – זקנים עם נערים, בחורים וגם בתולות – בעלי עוצמות גדולות

שישכילו לחבר קצוות כדוד המלך, להיות ממכבדי שאל המלך כמלך ולבקש משלמה בנו

לרדוף ולפגוע במבקשי נפשו.

שמחנו לראות שכתביבתנו נושאת פרי גם מבתי-מדרש שהתעוררו להגיב ולהוציא דברי

תורה כתגובה וכדעה נגדית ל"קומי אורי", אם במפורש ואם בניסיון נסתר. ילכו הדברים

ויתבררו, יקבל כל שבט את דגלו עם צבעו המיוחד לו, ואתם הקוראים תשפטו ותעשו לכם

רב.

"האמת והשלום אהבו", ועל אף ששאיפתנו לשלום ולחיבור בין כולם, נדרשת מידת האמת כדי שלא לשנות או לטשטש אמיתות אחרות על-ידי יצירת דמגוגיה או אמירות גבוהות שאין להן קשר וחיבור לעולם המעשה. בעניין זה אני מבקש להתייחס בכמה נקודות למכתבו של הרב אלי סדן אל הנוער, אשר התפרסם בשבת פרשת בהר-בחוקותי.

ברור לכולנו שהדרך האמיתית והטובה לחנך היא מתוך אהבה ואמונה, כוחנו בפינו ואנו משפיעים דרך המוח. כך אנו פועלים בשגרת יומנו, ובשם זה ארגנו פעילויות של קירוב לבבות, דוכני רחוב, שיחות, חוגי בית ועוד. אך כשאדם עומד מול ממונו שנגזל ממנו, והוא נדרש להצילו, הוא פועל כנגד הגנב בדרכים אחרות, הוא לא עושה אתו "פנים אל פנים". גם כשילד אהוב עושה מעשה אסור שפוגע בו, ראשית יש למנוע ממנו את הדבר, גם בדרך לא נעימה. אחר כך ניתן לשבת ולשוחח, להסביר ולהראות את האהבה, שהיתה קיימת גם קודם, אך לא היה שם מקומה. ואת משל הנאנסת כבר שמענו פעמים רבות, והיא לא מעוניינת בשלום עם הפושע.

כאן נטענת טענה של "מלחמת אחים" שתבוא אם ננקוט בפעילות שונה מהסברה וחיבוקים.

מלחמת האחים כבר כאן

והיא הוכרזה כנגדנו על-ידי שלטון מושחת ועריץ שלא חפץ בהתפתחותנו האידיאולוגית והתורנית ושם לו למטרה לפרק אותנו מכל נכסינו. שלטון זה שם לו למטרה להשניא אותנו בין אחינו – הציבור הרחב, והוא פועל לשם כך בכל דרך אפשרית ואולם השלטון הוא לא העם, שכן הציבור הרחב התעוור על-ידי התקשורת והוא מוסת נגדנו, ואתו ניתן לבנות וליצור הרבה טוב. אנו לא חפצים במלחמת אחים, ואם תהיה כזו, חלילה, אנו לא אחראים לה. אולצנו להיכנס לתוך מציאות של חלום בלהות, של אונס ושל גזל לאור היום בלא שום הסבר הגיוני מלבד תאוות שלטון ובצע כסף, ולא ייתכן שנוכח המהלך הזה נישאר אדישים או מחבקים. ישנה בריאות טבעית לכל יצור אנושי לבלום את מי שמכה אותו, לצרוח עד לב השמים, לגנות ולמחות כנגד מבצעי הפשע, לומר להם שהם מבצעים פשע, ולא לרקוד אתם עם קודש קודשנו, עם ספר התורה שעקרו רק הרגע ממקדש-מעט שנשרף כליל. שוטר או יסמני"ק שמכה בי בחמת זעם ובהנאה גלויה, והוא

אומר לי כמה שהוא נהנה ומשתמש בביטויים שאין כאן מקומם – אינו נוהג בי כאח. בתוך סיטואציה שכזו אני לא רוצה לגלות כלפיו אהבה. אני אמנע ממנו להרביץ לי ולא אשאר אדיש או אתן לו את לחיי השנייה להמשך ההרס והפינוי שמתרגש עלינו על-פי תוכניות הזדון המושחתות שעומדות על הפרק, ה' יצילנו. אדם הפוגש במפקד הגירוש או בקצין בכיר אחר ש"הגדיל ראש" בעבודה מכוערת זו, תוך רצון לייפות את שמו ולדאוג לקידומו, (פעמים תוך שקר אישי כשהוא עצמו עסוק במאחז לא חוקי בביתו), האם יש פסול במחאה כלפיו? יש פסול, לדעתי, אם לא היתה מחאה שכזו. אנו חיים יחד ומגדלים ילדינו יחד, אנו בשר אחד בתוך מקומות היישוב של אותם אנשים, האם יעלה על הדעת שלא נביע מחאה על מעשה רע כל כך? אם היה זה סוחר סמים ביישובנו או עבריין אלים, האם גם אז היינו נדהמים להיווכח שמוחים כנגדו ומראים לו פנים על מעשיו השליליים?

אנחנו אומרים שלא נסלח וטוענים כלפינו שזה לא יהודי. היכן מצאנו שרשע שלא חוזר בו מרשעו אלא מתפאר במעשיו ראוי לסליחה? האם עמדו אותם קצינים "בכירים", היום, לאחר שהתבררה עוצמת הנבזות כלפי אחינו המגורשים, ואמרו "סליחה! טעינו, לא נעשה זאת שוב!" מדוע נדרש מאיתנו לחייך אליהם ולהאיר להם פנים? האם אנחנו צבועים, שקרנים או אדישים כל כך שכל מאורעות הקיץ האחרון הם דבר של מה בכך ואין צורך להגיב כלפיהם באופן בוטה?

במכינות הקדם-צבאיות, ובתוכן המכינה בעלי, מחנכים את הבחורים על הקפדה על שמירת מצוות בתוך מסגרת הצבא. הבחורים יודעים שיש להם רוח גבית חזקה אם ידווחו על בעיות כשרות או צניעות. במקרים כאלו פעלו ראשי מכינות ורבנים, מתוכם קצינים במילואים, בכל התוקף כנגד העניין עד כדי איום של השבתת המכינות והעברתן למסגרות "הסדר" ויותר מכך. מדוע כאן, בנושא ארץ-ישראל, המוטיבציה הזו איננה קיימת? מדוע כאן טוענים למלחמת אחים ולקרע בצבא?

במכתב ישנם דברים ברורים כנגד המחשבה לדחות את הגיוס בשלב זה, בעקבות הגירוש, שהרי זו מלחמת מצווה ומה פתאום שנשאיר את העבודה לאחרים. ושאלתי היא האם מצוות יישוב ארץ-ישראל, שהיא מצווה כללית ושקולה כנגד כל המצוות, פחותה ממצב שבו בנות משרתות יחד עם בנים באותו בסיס, או ממצב שבו כף בשרית הוכנסה בשבת לסיר חלבי עם רוטב על הפלטה ללא כיסוי? דעת רבותינו שיש להמשיך ולהתגייס

לשירות בצה"ל אך אין ספק כי יש למחות ולפעול במקביל כנגד החטאת בנינו בדברים שהם איסורי תורה וחילול שם-שמים נורא שכזה.

במכתב עוברת כחוט השני תחושה שהעולם הוא שחור ולבן, אין מורכבות, אין שילוב, אין אמצע. מי שקורא ליסמני"ק בכינוי, ימשיך ויקרא כך גם לרב. מי שנאבק על גזלתו, אין לו יכולת או עניין באהבת אחים. מאבק על הגירוש בצורה בריאה יביא לפירוק כל המדינה, "הכל ייחרב". מנהיג בעם ישראל צריך רק לאהוב, גם במחשבה וגם בפועל. אין אפשרות לימין מקרבת יחד עם שמאל דוחה, אין אהבה מוסתרת, הכול פשוט לכאן או לכאן. ואני אומר, אחד משניים: או שהדבר נובע מחוסר אמון מוחלט בכוחות היכולת שלכם, הנוער, ושלכם בני התורה המבוגרים, או שהמצב הוא גרוע מזה – שזו באמת צורת החשיבה.

שבירת ההיררכיה התורנית

בכפר-דרום, אותו יישוב שנאבקו בו גם כנגד המגרשים וגם כנגד ההשמצות והדחיה מראשי ההנהגה של המאבק בגירוש, שגיננו ולא קיבלנו שיש זקנים וגדולי תורה שחושבים אחרת. באותו יישוב הביעו את מחאתם מאות בחורי ישיבות שעסקו רבות מאוד ב"פנים אל פנים", בקירוב לבבות, בהסברה, בחלוקת נרות שבת, בחוגי בית ועוד. הם לא הפכו לשונאי עם ישראל, הם לא הגיעו לשם מתוך תחושה של מחיקת הקשר לעם הנצח, הם הגיעו לשם בהוראתם ובהדרכתם של גדולי תורה וגדולי הדור, תלמידיו הגדולים והמובהקים של הרב צבי יהודה זצ"ל, תלמיד חכם שלא רק שראו אותו מאחוריו או מלפניו, כדברי הגמרא בעניין, אלא שימשו אותו וליוו אותו והם היום ראשי ישיבות ומנהיגי ציבור. הם היודעים לראות את התמונה השלמה, את הכלל והפרט, את האידיאל ואת הצורך העכשווי – הם שהדריכו לסירוב פקודה ולמחאה כפי שהיתה בכפר-דרום.

נכון, אמנם ישנם הרבה ראשי ישיבות ומכינות שאמרו לתלמידיהם שלא לסרב פקודה, ואכן הטענה היא כלפיהם ולא כלפי התלמידים שעשו כדברי רבותיהם. אך יש כאן עיוות נורא, יש כאן שבירה של דרך ההנהגה והפסיקה בעם ישראל, שהרי מי שם את אותו בחור צעיר להיות פוסק בענייני ציבור ובענייני הכלל? העובדה שיש לו אמביציה גדולה וחיבור לנוער והוא עומד בראש מכינה או ישיבה תיכונית, ישיבת "הסדר" או ישיבה אחרת, לא הופכת אותו לפוסק בענייני הכלל. אם לדעתכם הרה"ג אברהם שפירא שליט"א

לא מהווה גדול דור, בפסיקתו שיש לסרב פקודה, מכיוון שהוא לא גדל בבית מדרשו של הרב צבי יהודה זצ"ל, אז יש ללכת עם עיקרון זה, לראות מי הם תלמידיו המובהקים של הרב צבי יהודה זצ"ל ולבדוק מה אמרו רובם על הסירוב. גם הרב טאו ביקש שלא להיות שותפים למעשה הגירוש, ובכל זאת עומדים ראשי מכינות ואומרים לתלמידיהם לעשות כנגד פסיקת הגדולים מהם ולהשתתף בגירוש. האם העניין דומה לזקן ממרא כשאינו שומע לגדולי דורו? גם תלמידי חכמים שלמדו שנתיים ושלוש אצל מורנו הרב צבי יהודה זצ"ל אינם יכולים "לנפנף" בזה שהם תלמידיו וממשיכי דרכו, ומדוע לקחו לעצמם רבנים שונים את התפקיד הזה?

בכינוס למחנכים שהשתתפתי בו נטען כלפי רב חשוב שהוא לא נשמע לגדול הדור, והרב טרח להסביר מדוע בדורנו יש מציאות חדשה וראייה אחרת, ולכן הוא נדרש לאמירות אחרות ממה שאמרו קודמיו. אך כמה דקות לאחר מכן כעס אותו רב על בחרו ישיבה גבוהה שטען כלפיו שהם, בני הנוער, יפעלו כפי הבנתם כי אין סמכות לרבנים.

יש כאן בעיה קשה וחמורה של שבירת ההיררכיה התורנית. האם לזה אנו מחנכים את תלמידינו ובנינו, הנוער הנפלא, תקוותנו לדור הבא?

לא זו דרכה של תורה

באותו מכתב נקראים גדולי הדור בכינוי "שוליים קיצוניים" – האם זו דרכה של תורה, או שמא זוהי הדרך של אמונה ואהבה לכל איש ישראל?

ואולם הדבר מתברר בהמשך המכתב, ואני מצטט: "בסגנון החדש שהופיע אין גבולות ברורים או על כל פנים הגבולות אינם מוצגים באותם מקומות שאני סבור שיש להציגם". האם בגלל שחושבים אחרת מהכותב הופכים להיות "שוליים קיצוניים", גם אם מדובר בתלמידי חכמים גדולים ממנו בשנים רבות ועוסקים בקודש שנים רבות מאוד? האם מה שהוא לא דעתו הוא גבול שאינו ברור? או המשפט הבא: "כנגד הניסיון לזרוע בתוכנו פירוד ושנאה" – משפט שמבטא את העניין שמי שלא חושב כמוני הוא הרסני – האם אין כאן מידה של יוהרה או חוצפה כנגד רבותינו?

המכתב דן גם בשאלה "מה הלאה?" נאמר בו, ובצדק, שאין לנו עם, מדינה או צבא אחר וישנם עקרונות שצריכים לעמוד לנגד עינינו – עקרונות של אהבת חיים, האמון בדור

ודוגמה אישית. הדברים הם דברי אמת, וישנם עקרונות נוספים שלא אכנס אליהם כרגע. ברור לי שאין לנו מלחמה עם העם, ודורנו דור נפלא. אך יש לנו מלחמה עיקשת עם שלטון מושחת ועריץ. אין לנו אמון בו ואולי גם לא אהבה. אנו מעוניינים לתת דוגמה אישית, והדרכים המוצעות במכתב הן או להתפלש בבוץ ולחפש אשמים או לשאוב כוחות חיים חדשים לדרך האמונה והאהבה.

עלינו לעבור מהשלב התיאורטי לחיי המעשה ולשאול האם יש בעיה לומר שסתירת זקנים היא בניין, ולכן מתוך רצון ליצור חדש אנו סותרים דברים מקולקלים על-פי הוראת רבותינו, והכול מתוך דוגמה אישית של נאמנות לרבותינו ודאגה להתקדמות הדור באהבה ובאמונה גדולה? אנו רוצים לחיות ולבנות ולפעמים נדרש לשם כך גם להרוס את הישן.

ואולם נראה שכותב המכתב סבור שלא זו הדרך, שכן הוא כותב: "יש המנסים להטעות אתכם, להעביר אתכם על דעתכם, לגרור אתכם..." ובהמשך אף מופיעות המלים "הסתה ושנאת חינם". מי כאן המסית? אולי הכותב עוסק בהסתה נגד גדולי ישראל? ושוב, האם הכול בעולמנו שחור ולבן – או עדין או קשה כעץ? האם אין אנשים גדולים שמסוגלים להוביל דרך מורכבת, והאם אין אמון שיש ציבור שמסוגל לקלוט זאת? למה להקצין ולומר שמאבק עיקש יוביל לשפיכת דמים? האם עכשיו לא נשפך דמם של העקורים חסרי בית ועבודה, חסרי אור וזיק של תקווה? האם הציבור החרדי נכנס לשפיכות דמים במאבקו העיקש על דרכו? האם ועדי עובדים שמחו על שכרם, ולא על אמונתם ודתם, הפכו לשופכי דמים? מדוע אדם שנלחם על קודשיו, על ערכיו, על תורתו ועל כל עולמו אינו רשאי לפעול לפחות כמו מי שנלחם על כספו?

האם המשפט העוסק בגוש-עציון – "גם גוש-עציון ננטש שלוש פעמים" – הוא סמל ושאיפה למה שאנו רוצים שיקרה לנו? ברור לנו שהדרך מלאה קשיים וייסורים, אך אנו לא מזמינים אותם ולא מקדשים את "הדרך הארוכה". איננו מפחדים מההפחדות של פגיעה בנפש. אנו למדים מאנשי הגוש הנפלאים, וממסירות נפשם, שם לא אמרו להם להתפנות מכיוון שזה מסוכן ולכן גם אנו לא חוששים מאיום שהמחאה תביא לפגיעה בנפש.

לעומת זאת, אנו רואים שבמבחן המציאות "חרשה" ו"גבעת אסף", שהיו מיועדים לגירוש מידי אחרי עמונה, עומדים ב"ה על תילם ועוד ימשיכו בעז"ה להתרחב ולהיבנות.

השלטון המושחת הבין שזה קשה ולא נעים, זה נראה רע וכואב ולכן העניין נדחה לשלב אחר. כל דחייה, קצרה או ארוכה יש בה גם סיכוי לביטול רוע הגזרה בעז"ה.

אנשי הגוש וצפון השומרון הם אכן סמל לכולנו, כפי שנכתב וכפי שפרסמנו לא פעם בעבר, אך מדוע לכלול את כולם בקו חשיבה אחד? ישנם אנשים ממגורשי הגוש שמרגישים מרומים מכל התהליך שהיה. הם לא רואים כמו אחרים את היופי ואת העוצמה שהיתה בגירוש המכוער. הם לא חגגו את חג העצמאות כבשנים עברו, והם גם התיישבו בחלוצה ולא במרכזי הערים מתוך תחושה של חוסר רצון להיות חלק.

בני יעקב מביעים בפני אביהם שבשמים את האמירה וההכרזה "שמע ישראל!" (אבינו) ה' א-לוהנו! (ואין בינינו שעברו לדרך אחרת) ומאמינים אנו שהוא אחד. ובעקבתא דמשיחא תורה נעשית עדרים עדרים, וכל עדר מדגיש ומחדד צדדים מיוחדים של ימות המשיח ומכולם נעשית צורת אדם שלם (אמנם יש העוסקים בראשו ויש ברגליו או בגבו, הכול לפי עניינם ומדרגתם).

בואו ונתחזק בלימוד ובמעשה, באמונה ובאהבה, נפתח עדינות גדולה כשצריך ונדע שיש מצבים שנדרש לפעול בצורה נקודתית, אחרת, מתוך אהבה, ולנהל מאבק נחוש ועיקש למען כבוד שמים ומתוך הישמעות לדברי רבותינו, גדולי הדור שליט"א. אנחנו לוקחים בחשבון שבמגוון הדעות יש דעות קצה לכאן או לכאן, ודרכינו להתרכז בתורת רבותינו, לשומעים ינעם והאמת והשלום אהבו.

אני אומר את הדברים כתלמיד שמוחה על ביזוי כבודם של רבותיו ועל ההתייחסות המסולפת לדבריהם.

סיפורי' 23

הכיפות, שמדובר בין השאר בתמונות לא צנועות מצינו על העניין, דרשנו להפסיק את ההקרנה ומיד נענינו בחיוב. הפקד התנצל, החליף לסרט אחר המתאר חדרי ניתוח ובכך נגמר העניין מבחינתנו.

ואולם אני חשתי שאיני יכול לעבור לסדר-היום, ולכן מיד לאחר ההקרנה נגשתי לפקד ומחיתי בפניו שוב על הסרט הלא צנוע. להפתעתי חבריי הדתיים מהקורס לא פחו על הסרט כלל. הם לא רצו "לעשות רעש" וחששו שהדבר יפגע בהם. הפקד מצדו, לאחר שהסברתי לו שלא ייתכן שיקרינו סרטים כאלה כאשר ידוע שהם פוגעים ברגשות חלק מהחילים בקורס, ובנוסף לפגיעה הרגשית הם גם מהווים בעיה הלכתית מבחינתם, שב והתנצל והבטיח שיטפל בעניין.

לאחר זמן מה שאלתי אותו האם אכן ניתנה הוראה מפיקוד הקורס שלא להקרין תכנים כאלה, במיוחד כשאנו

היה זה בסוף הקורס. עדיין הרגשנו לחץ ומתח, אבל ידענו שאנחנו כבר לקראת הסוף וכולם היו באס"ק (אווירת סוף קורס). אל הקורס הזה קשה מאוד להתקבל, ואל בסיס בה"ד הפקיים אותו מציעים אלה שנחשבים ה"סופ", האליטיסטים. עובדה זו נכונה הן לגבי חניכי הקורס והן לגבי המדריכים בו. שלא בפעתי, גם בקורס זה ניכר אחוז חובשי הכיפות בכל מחזור, וגם במחזור שלי הרבה יותר מאחוזם באוכלוסיית המדינה.

עמדנו לצאת הביתה על-מנת לחזור לשבוע הקרוי "שבוע בית-חולים". כהכנה לשבוע זה מקרינים בקורס סרונים שונים המתארים את פעילות בית החולים וכוללים נהלי עבודה, מקומות, כלים, חלוקת עבודה ועוד.

התיישבנו לצפות בסרטים, החדר הוחשך ועיני כולנו היו תלויות על המסך הגדול. אבל מיד בתחילת ההקרנה גלינו, החברה חובשי

יודעים שלא היתה סיבה להראות דווקא את הסרסים האלה ולא הם שילמדו אותנו איך להציל חיים. הוספתי ואמרתי לו שלדעתי צדובר בדבר מאוד חמור, אבל תגובתו של הצפקד לדברים היתה שלא צריך לעשות מהסרס הזה עניין ו'לא צריך להתרגש ככל דבר קטן'. הבנתי שהוא לא מתכוון לפעול לתיקון הבעיה ושם

לא אפעל בעניין ייתקלו בה גם חניכי הקורסים הבאים אחריי. צכיוון שכך, אמרתי לו שאם ההוראות ביחס לסרסים הצוקרנים בפני חניכי הקורס לא ישתנו אגיש קובלנה, ואולי אפילו אביא את הדברים בפני חברי כנסת אשר יתגכו בי ללא כל ספק.

בשלב זה הבין הצפקד שאני רציני, שהדבר באמת חשוב לי ושאיני מתכוון באמת לפעול בעניין. ואכן, לא חלפו ככה רגעים ששיחתנו והנה הגיעו אלי שני צדריכים מהקורס. ביקשו לדבר

איתי והסבירו שתכני הסרסים אינם באחריותם אלא באחריות הצפקד. הם התנצלו, וניכר היה שברגע שהם הבינו שאני רציני, הנושא התחיל להיות רציני גם צבחינתם. אמרתי להם שכל ציה שאפרו לי אלו תירוצים בלבד ושהם חייבים להיות אחראים על החוצר שהם צעבירים.

כעבור כשעה כל החברה של הקורס כבר היו על צדי א' בדרך הביתה ולחוצים לצאת, אבל הצפקדים הבינו שהעסק צספיק חשוב כדי לעכב את היציאה ולשוחח עם כל החיילים. אל

החדר נכנסו שני צדריכים, התנצלו והסבירו שהתכוונו רק "להעלות את הצורל" באמצעות הסרס ולא לפגוע אף לא באחד. בנקודה הזאת, כאשר החברים ראו שהעסק רציני, התחילו גם חובשי הכיפות צסביבי להתלהט ונשצפון קריאות בנוסח: "ציה, אתם לא יודעים

כאשר חייל לא צתבייש להיות דתי אלא צשדר רצינות בעניין, הצפקדים צבינים, צתרשמים, ונותנים לו את הצענה שהוא צריך כדי להיות גם יהודי כשר וגם חייל, לפי סדר החשיבות

הוספתי ואפרתי שאחשוב על כך בשבוע הקרוב. נראה לי שהשבוע הזה "ביאל" אותם היטב, כי פאותו רגע עד לסוף הקורס הדתיים קיבלו תנאים מצוינים. כל דבר שהיה קשור לדת קיבל מענה צידי. ולא זו בלבד, אלא שאותם מצדיכים המשיכו להדריך גם בקורס הבא אחריו, וחברים שהיו שם סיפרו לי שגם הם קיבלו מענה מצוין לצרכיהם הדתיים.

המסקנה האישית שלי היא, שכאשר חייל לא מתבייש להיות דתי אלא מצטרף רצינות ונכונות להילחם על העניין, המפקדים מבינים את הדבר ומתרשמים מהרצינות, ובתגובה נותנים לו את המענה שהוא צריך כדי להיות גם יהודי כשר וגם חייל, לפי סדר החשיבות הזה. הרגע שבו המפקד מבין שמדובר בעניין שחשוב לך ביותר ושאתה מוכן להתקש עליו, ויהיה המחיר אשר יהיה, הוא רגע מאוד משמעותי בהקפדה על עולם ההלכה בתוך המסגרת הצבאית.

שהדתיים שורפים תחנות אוטובוס על דברים כאלה?"; "איך אתם לא יודעים? זה חשוב לחניכי הקורסים שלכם?"; "איך ייתכן שאתם לא מבררים דברים כאלה?";

מסובך להסביר, אבל התנצלות כזאת מצד המפקדים בקורס חובשים היא דבר קשה בעבורם. כפי שהזכרתי, מדובר בקורס אליטיסי לא רק מבחינת החניכים אלא גם מבחינת המדריכים. בה"ד 10 מושך אליו את המדריכים שהוא בוחר, אלה שהוא חושב שהם באמת הטובים ביותר. התנצלות מהם זה "משהו", לא סתם פאור.

כאשר החברה שלנו סיימו להוציא את הקיסור" המדריכים שאלו אותנו אם אנחנו מתכוונים להניח לעניין והאם נדווח על המקרה לדרגים הגבוהים יותר. ניכר היה שהם מפחדים. השבנו להם שנחשוב זה נכון לעשות כדי לוודא שהדבר לא יישנה. אני

אט אט, לפי כל כללי הטקס, נכנסו ראשי העם, הזקנים, הכוהנים ונציגות של שרי האלפים והמאות (לחמישים ולעשרות לא היה מקום, ולא עזרו כל הפרוטקציות והתחנונים שיסדרו להם

אחילוד המזכיר ערך בדיקות אחרונות לוודא שהכל מוכן. טקס קבלת הפנים הרשמי עמד להסתיים בחוץ, וכל מכובדי העדה עמדו להיכנס בכל רגע. באחריותו של המזכיר היה לדאוג

כרטיסים לישיבה ההיסטורית). הנשיאים נכנסו ותפסו את מקומם בקדמת האולם, ומיד אחריהם עלו ובאו משה ואהרן. אחילוד טבל את הקסת בדיו והחל לרשום פרוטוקול.

"אנו שמחים לקבל את שנים-עשר השליחים ששבו מארץ כנען", פתח משה ואמר, "וכעת אנו מעוניינים לשמוע מהם מה טיבה של הארץ שאליה הגיעו, ואת העם היושב עליה, החזק הוא הרפה,

למקומות ישיבה, לכיבוד ולאמצעים הטכניים שישתמשו בהם בהרצאות. ברגע האחרון נפל עליו הצורך לארגן עשרה סבלים להובלת המוצגים שהביאו איתם השליחים, ולהשיג במה גבוהה שעליה ישימו אותם במהלך הסקירה. אחילוד היה בחור חרוץ, ולמרות הלחץ, הכול דפק כמו שעון. לא בכדי מינו אותו למזכיר הראשי. וכמו כל שאר העדה, הוא היה סקרן מאוד לדעת מה ראו השליחים במסע הארוך אל ארץ כנען.

אחילוד הציץ רגע בתגובת הקהל. רחש קל עבר ביניהם, ועל פניהם ניכרה ארשת של שביעות רצון ונכונות לאתגר. ממש קשה להאמין שרק לפני שלוש או ארבע שנים האנשים הללו היו עבדים של פרעה. איזה שינוי עבר עליהם בפרק הזמן הזה! איזו חוויה! איך עם שלם של עבדים הפך לבן-חורין כמעט בן לילה! מה כבר יעמוד בפניהם בהמשך, אחרי שמשמים ניצחו בשבילם את פרעה?

הנציג שם לב להתלהבות שאחזה בשומעים, והוא מיהר להמשיך בדבריו: "הפירות מייצגים לא רק את גודלה של התוצרת החקלאית, אלא גם דברים אחרים. כאן אני מגיע לסעיף הנוסף שהתבקשנו לבדוק, מצב האוכלוסייה המקומית. ובכן, פה צפויות להערכתנו בעיות מסוימות".

על המסך הוקרנו צילומי ביצורים מרשימים.

"זוהי חומת העיר חברון. העיר נראית גבוהה עד השמים, ולא מדובר באשליה אופטית. שימו לב לזה" – הוא עבר לשיקופית הבאה – "כך נראינו אנחנו ביחס לתושבים המקומיים". דמות גדולה מילאה את כל המסך, עטויה שריון כבד ונושאת חנית גדולה.

המעט הוא אם רב, ומה הערים אשר הוא יושב בהנה, הבמחנים אם במבצרים; ומה הארץ, השמנה היא אם רזה, היש בה עץ אם אין. ובכן, רבותיי, מה בפיכם?"

שקט שרר בקהל. הנציג המבוגר ביותר ניגש אל דוכן הנואמים.

"תודה, אדוני. אני מציע שנפתח מיד בסקירת הממצאים שהבאנו. כפי שניתן לראות בתרשים הזה – על הקיר הוקרנה מפת הארץ המובטחת – "עשינו את המסלול כפי שהצטוונו: עלינו בנגב עד חברון" – נתיב המסלול הואר תוך כדי דיבורו של המרגל – "הגענו לחברון, והמשכנו לנחל אשכול. קראנו לו כך, אגב, כי משם הבאנו את הממצאים הללו". תשומת הלב הופנתה אל הבימה הקטנה, וכולם התפעלו מהפירות העצומים שנחו שם, אשכול ענבים, תאנה ורימון, כאילו נלקחו משוק של ענקים.

"גודלם של הפירות הללו מייצג את מה שראינו בשאר המקומות. הארץ היא בלא ספק טובה ומבורכת. זבת חלב ודבש".

רשות הדיבור. "נתיבי הגישה אל הארץ חסומים כולם, מכל כיוון שלא נסתכל על זה: העמלקים יושבים בנגב, על הים במערב ועל הירדן במזרח יושבים כנענים, וגם אם נניח שגברנו על כל אלה – יש לנו אוכלוסיה עוינת של חיתים, יבוסים ואמורים ממש בלב הארץ, באזור ההר".

המפה נצבעה בצהוב, אדום ושחור תוך כדי דיבורו, כדי להמחיש את האזורים המסוכנים. אחילוד הסתכל בחשש מיוחד בצבע הצהוב שבנגב. הוא עוד זכר את ההיתקלות הקשה עם העמלקים, זמן קצר אחרי יציאת מצרים. מה יקרה אם יצטרכו להילחם בהם שוב?

נציג שבט גד פנה אל משה: "אדוני סיפר לנו בזמנו כי הצטווינו לנסוע דרך ים סוף ולא דרך פלשתים, פן נינחם בראותנו מלחמה ונשוב מצרימה. לפי כל ההנחות והידיעות שבידינו, המצב העומד כאן בפנינו חמור לאין שיעור מהיתקלות זניחה עם כמה פלשתים".

"סליחה", נציג שבט יהודה התערב בדיון, "אני סבור שנוכל להצליח. אנחנו בהחלט מסוגלים לכך. ואנחנו לא לבד במשימה הזאת, רבותיי. אפילו אם

"סליחה, איפה אתם בדיוק?" שאל מישוה מהקהל, "לא רואים אתכם!"

המרגל נראה כאילו התכוון לשאלה הזאת. "הנה כאן", החווה במטה שלו, "בפינה הימנית למטה".

אחילוד התאמץ לראות. דמות זעירה נראתה שם, מתכופפת מאחורי אבן.

"ראיתם את היחס בינינו לבינם. משהו כמו חגבים ביחס לבני-אדם. אף אחד כמעט לא הצליח לפגוע בבני הענקים שגרים שם, לפחות מאז מלחמת ארבעת המלכים המפורסמת. להערכתנו המקצועית, הכניסה לארץ מלווה בסיכונים בלתי סבירים".

הקהל התחיל לאבד את סבלנותו. משה הכה בפטיש היושב-ראש כדי להשליט סדר.

"רק רגע, רבותיי. עד כמה האיומים הללו אכן משמעותיים? אם כל הבעיה היא בני ענקים, נראה לי שנוכל להסתדר. מי שהכה את פרעה הוא יכה גם אותם".

"עם כל הכבוד, אדוני, העניין קצת יותר מורכב", אמר נציג שבט גד, המומחה הצבאי במשלחת, שנטל את

להעביר את נוסח הפרוטוקול אל המשרד. בסיכומו של דבר, עשרה מהמרגלים חשבו שהכניסה לארץ תהיה התאבדות, בכל המובנים. רק שניים, נציג יהודה ונציג אפרים, חשבו שכדאי וחייבים להמשיך הלאה. עשרה מול שניים - מה הסיכוי? וחופץ מזה, אם כך הגיבו הזקנים נשואי הפנים, איך תהיה התגובה של העם כולו, אחרי שעיקרי הישיבה יודלפו לציבור?

התשובה לשאלה הזו הגיעה כבר באותו לילה, במהדורה המיוחדת של עיתון המחנה היומי "אשר קרך בדרך". הכותרת נפרסה לרוחב העמוד, באותיות אדומות על רקע שחור: **"ארץ אוכלת יושביה"**. בנוסף לתמצית העניינים שדובר עליהם בישיבה כלל הגיליון גם שלל סיפורים שעדיין לא נשמעו, בכותרות צעקניות במיוחד: "סטטיסטיקה קטלנית", על אחוזי תמותה גבוהים ממחלות מסתוריות; "לא ראוי לבני-אדם", מחקר בדבר אי ההתאמה של גוף אנושי רגיל לאקלים, למים ולגודל הפירות של הארץ; "חשבתי שאני חגב", סיפורו האישי והמזעזע של ניצול היתקלות עם ענקים; "שמד נוראיי", על ההתמודדות האבודה

נצטרך לטפס בסולמות לשמים, נעשה את זה ונצליח. שכחתם מי הוציא אותנו ממצרים?"

"אתה בטוח שתרנו את אותה ארץ?", נציג שבט דן התקשה להסתיר את האירוניה בקולו, "מה שאני ראיתי היה מקום חזק, מבוצר, שורץ עמים משונים ומפחידים. אנחנו צריכים עוד זמן הסתגלות ואגירת כוחות מצידנו. האיום הזה הוא מעל לכוחנו. הם חזקים מאתנו".

כאן התחילה מהומה אדירה באולם, והרעש בלע את קול פטיש היושב-ראש.

"אנחנו נמות שם!" צעק מישהו מהקהל, זקן נשוא פנים, "אתם רוצים להרוג אותנו או מה?"

"אנחנו מסוגלים לעשות את זה!" ניסה נציג שבט יהודה לגבור בקולו על הרעש. הוא ונציג שבט אפרים קרעו את בגדיהם מרוב צער, וניסו לדבר בזכותה של הארץ. אולם ברגע שהחלו האבנים והמקלות לעוף לכיוונם, ננעלה הישיבה, ומשה נקרא בדחיפות אל אוהל מועד.

אחילוד השאיר כמה עובדים לנקות את האולם משאריות המהומה, וניגש

למערכת העלה שוב את האפשרות לחזור למצרים כפתרון ריאלי לכל המצוקות...

אחילוד השליך את העיתון אל סל האשפה ויצא מן המשרד. קול נהי מקפיא דם מילא את אוויר המדבר הקר, כאילו רבבות תנים פשטו מההרים על המחנה, ויללו כולם בבת אחת. הוא ראה אותם, המונים מתגודדים חבורות חבורות, ובלב כל חבורה ניצב נואם משלהב, נציג מפלגתם של עשרת המרגלים, שהסביר לשומעיו עד כמה המצב נורא. ומן החבורות עלה בקול בכייה נורא, תוך אגרופים קפוצים מוטחים כלפי מעלה בשנאה. העם אמר את דברו, והיא היתה שלילית נחרצת.

קולות היללה והבכי נשמעו מכל פינה במחנה כל אותו הלילה, ואחילוד לא הצליח לישון. הוא חזר אל המשרד באמצע הלילה; ממילא ציפתה לו שם המון עבודה. להפתעתו גילה כי האור בלשכתו של משה דולק. הוא הציץ פנימה וראה את פניו נפולות. הוא מעולם לא נראה לו כל כך זקן. ההשתדלות למען העם היתה משימה קשה ביותר. הוא שאל את עצמו האם גם הפעם יצליח משה לעמוד בפרץ.

מראש עם חיי החומר השופעים של הארץ לעומת הרוחניות שסיפק המדבר; "הורים נזעמים: לא מוכנים להקריב את הילדים" וכיוצא באלה סיפורי זוועה. הכל היה מלווה בגראפים, בטבלאות ובצילומי צבע קשורים יותר או פחות, והנימה הכללית היתה אחת – מישהו שם למעלה רוצה לחסל אותנו.

"אמנם נכון", ציין מאמר המערכת של העיתון, "מצינו גם שני בעלי דעה הפוכה לקונסנזוס, הסוברים כי ניתן להיכנס אל הארץ ולהשתלט עליה, וכי היא אמנם זבת חלב ודבש כפי שהובטח. אולם מדובר בסך הכל בשניים מתוך שנים-עשר, ואחד מתוכם, יהושע בן-נון, הוא מקורבו של משה בן עמרם, כך שדעתו צפויה מראש. בכל אופן, בעניינים חמורים כל כך של שלום הציבור, נראה כי עדיף לסמוך על דעת הרוב, כפי שנהוג לפסוק אצלנו בדיני הנפשות..." הפרשן הפוליטי ציין, שבחוגים מסוימים שואפים להחליף את הנהגתו של משה בזו הקולקטיבית של עשרת הנציגים, "מפלגת המרגלים", כפי שהחלו לקרוא לה בן לילה, "משום שהנהגה משותפת עדיפה על פני זו של יחיד, גדול ככל שיהיה. כך דורשת האחריות הלאומית". ומישהו במכתבים

בדעת המיעוט, ולאותם ילדים שהוריהם חששו לגורלם אם ייכנסו לארץ.

לאורך עשרות השנים הבאות, כשהיה חופר לעצמו קבר מדי שנה בשנה בחודש אב, היה נזכר אחילוד בצמרמורת במילותיו של משה כשסיים להכתיב את ההודעה: " האמת נמצאת היום בדעת מיעוט, אחילוד; הרוב ניצח. העם אמר את דברו, והוא ישלם על כך את מלוא המחיר". ושתי דמעות חמות זלגו אל תוך זקנו הלבן.

"לא", חייך משה חיוך עצוב, כאילו קרא את מחשבותיו (בעצם, למה "כאילו"), "הפעם אינני איש בשורה. יש לנו כמה הודעות לא טובות לפרסם לציבור. אנא שב וכתוב את מה שאומר לך".

זו היתה ההודעה הכי איומה שאחילוד כתב בקריירת ארבעים השנה שלו. "בכייה לדורות", הכתיר משה את נוסח ההודעה, שגזרה מוות במדבר על כל הגברים בגיל צבא, פרט לשני הנציגים

רשימת הרבנים

הכותבים בגליון זה של "קומי אורי"

לשעבר ראש ישיבת "מרכז-הרב", ראש כולל "ארץ-חמדה" חבר ביה"ד הגדול בירושלים.

רב העיר ואב"ד קריית-ארבע חברון וראש ישיבת ההסדר "ניר", מרבני תנועת "קוממיות"

רב היישוב אלון-מורה וראש ישיבת ההסדר "ברכת יוסף", מרבני תנועת "קוממיות".

רב העיר רמת-גן, אב"ד לממונות בר"ג, נשיא ארגון "צהר".

ר"מ בישיבות הגבוהות "מרכז הרב" ובית-אל.

רבה של חספין.

ר"מ בישיבה הגבוהה בבית-אל.

ר"מ בישיבת ההסדר אלון-מורה.

ראש מכון "עין הצבי" ו"אורות הצבי" ירושלים, משמשו האישי של מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק.

ר"מ בחטיבת הביניים "בני בנימין" בבית-אל, צוות ניהול תנועת "קוממיות", ראש מערכת "קומי אורי".

ר"מ בישיבה הגבוהה "מאור טוביה" במצפה-יריחו, צוות ניהול תנועת "קוממיות".

הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל

הרב דוב ליאור, קריית-ארבע

הרב אליקים לבנון, אלון-מורה

הרב יעקב אריאל, רמת-גן

הרב חיים כ"ץ, ירושלים

הרב אהרון איזנטל, חספין

הרב אליהו ברין, בית-אל

הרב צבי גולדפישר, בית-אל

הרב יוסף בדיחי, קשת

ר' משה (מוסא) כהן, בית-אל

הרב נתנאל יוסיפון, מצפה-יריחו

קוראים יקרים,

מוגשת לכם החוברת השביעית של "קומי אורי", בשעה טובה ובסיעתא דשמיא.
תודה על האמון שלכם בנו ועל ההשקעה בקנייה ובקריאה בחוברות אלו.
קיבלנו הדים רבים על החוברת, שבהם הובעה שמחה על עצם העניין יחד עם גילוי עניין במאמרים, וכן הארות והערות על דברים לשיפור ולשכלול.
ברצוננו לקבל מכם משוב על החוברות על-מנת שנוכל לשר, אם צריך, ועל-מנת שנדע מה ברצונכם, הקוראים, לפגוש.
* לשולחי המשוב תישלח החוברת לחודש תמוז חינם.

שם ומשפחה _____
טלפון / נייד _____
כתובת _____
אי.מייל _____
מקום לימודים / עבודה _____

רמת עריכה וסגנון

1 2 3 4 5

נמוך גבוה

מענה על ציפיות

1 2 3 4 5

נמוך גבוה

האם העובדה שהחוברת עולה כסף

מהווה שיקול לקנייתה?

1 2 3 4 5

נמוך גבוה

הוספת מידע בחוברת

1 2 3 4 5

נמוך גבוה

האם יש כותבים נוספים שהיית רוצה לראות בחוברת?

האם החוברת משדרת מסר ברור על הנושאים שבהם היא דנה?

1 2 3 4 5

נמוך גבוה

הארות והערות נוספות

אם הנך מפיץ את החוברות במוסד הלימודים / עבודה / בית הכנסת:

איך מתנהלת ההפצה, מה טוב ומה יש לשפר?
